مدیریت شهری
فصلنامه علمی پژوهشی مدیریت شهری و روستایی
شماره ۶۷. تابستان ۱۴۰۱

Urban managment
No.67 Summer 2022

۲۵-۴۲

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۱/۰۲/۹ تاریخ پذیرش نهایی : ۱۴۰۱/۵/۱۹

تحلیلی بر سنجش میزان سطح عملکرد مدیریت شهری در کلانشهر شیراز با رویکرد حکمروایی خوب شهری

آناهیتا اسفندیاری: دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، واحد بین‌الملل قشم، دانشگاه آزاد اسلامی، قشم، ایران
محمدرضا رضایی*: استادیار جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، واحد مرودشت، دانشگاه آزاد اسلامی، مرودشت، ایران
علی شمس‌الدینی: استادیار جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، واحد مرودشت، دانشگاه آزاد اسلامی، مرودشت، ایران

چکیده
حکمروایی خوب شهری یکی از جنبه‌های مدیریت شهری است که طی سال‌های اخیر در کشورها و جوامع غربی موردتوجه بسیاری قرار گرفته است. بدین‌صورت که حکمروایی فرایندی است بر اساس کنش و واکنش متقابل میان سازمان‌های دولتی، جامعه مدنی و بخش خصوصی شکل می‌گیرد. هدف این پژوهش بررسی میزان عملکرد مدیریت شهری در کلانشهر شیراز با رویکرد حکمروایی خوب شهری می‌باشد. این پژوهش از نوع پیمایشی و با رویکردی توصیفی – تحلیلی است که به‌صورت مطالعات کتابخانه‌ای و مستندات و همچنین پیمایش‌های میدانی و با استفاده از پرسشنامه، داده‌های پژوهش جمع‌آوری گردیدند. برای تحلیل داده‌ها و سنجش روابط میان شاخص‌ها از نرم‌افزار SPSS و آزمون تی تک نمونه‌ای و همچنین مدل رگرسیون چند متغیره بهره گرفته شده است. نتایج پژوهش حاکی از آن است که مدیریت شهری در شیراز از حیث شاخص‌های حکمروایی خوب شهری در وضعیت و شرایط مطلوبی قرار نداشته و ارجح‌ترین شاخصی که بر حکمروایی خوب شهری در سازمان مدیریت شهری شیراز می‌باشد، شاخص قانونمندی با ضریب رگرسیونی (۰,۷۸۴) می‌باشد. شاخص‌های دیگر برحسب اولویت عبارتند از: مشارکت ((۰.۷۶۹، اجماع‌گرایی ((۰.۷۴۷، اثربخشی و کارایی ((۰.۶۹۷، مسؤولیت و پاسخ‌گویی ((۰.۶۳۹، شفافیت ((۰.۶۱۳، بینش راهبردی ((۰.۵۳۵، پذیرا و پاسخ‌دهنده ((۰.۵۳۳. لذا راهکارهایی مانند نظرخواهی از شهروندان در فرایند و اجرای طرح‌های توسعه شهری؛ اطلاع‌رسانی به شهروندان درباره کارهای عمرانی و رفاهی بافت‌های شهری و دسترسی شهروندان به اطلاعات شهری و شفاف‌سازی در مورد مسؤولیت‌ها، نظارت‌ها، قراردادها و مناقصه‌ها؛ را در جهت رسیدن به حکمروایی خوب شهری در شیراز ارائه گردیده است.

واژگان کلیدی: مدیریت شهری، حکمروایی خوب شهری، شهر شیراز

An analysis of measuring the level of urban management performance in Shiraz metropolis with a good urban governance approach

Abstract
Good urban governance is one of the aspects of urban management that has received a lot of attention in recent years in Western countries and societies. Governance is a process based on the interaction between government organizations, civil society and the private sector. The purpose of this study is to investigate the performance of urban management in the metropolis of Shiraz on the implementation of good urban governance. This research is a survey type with a descriptive-analytical approach that research data were collected in the form of library studies and documents as well as field surveys and using a questionnaire. SPSS software and one-sample t-test as well as multivariate regression model were used to analyze the data and measure the relationships between the indicators. The results of the research indicate that urban management in Shiraz is not in a favorable situation in terms of indicators of good urban governance, And the most preferred indicator on good urban governance in Shiraz Urban Management Organization is the regression index with regression coefficient (0.784). Other indicators in order of priority are: participation (0.769), consensus (0.747), effectiveness and efficiency (0.697), responsibility and accountability (0.639), transparency (0.613), strategic insight (0.535), receptivity And respondent (0.533).so solutions such as: consulting citizens in the process and implementation of urban development plans; Informing citizens about urban development and welfare work and citizens' access to urban information and transparency about responsibilities, oversight, contracts and tenders; Has been presented in order to achieve good urban governance in Shiraz.

Keyword: Urban Management, Good Urban Governance, Shiraz

* نویسنده مسؤول rezaeimohammadreza۲۰@yahoo.com

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-05]

طرح مسئله

رشد فزاینده جمعیت شهری که از آن به‌عنوان یکی از بزرگ‌ترین چالش‌های قرن ۲۱ تلقی می‌شود (Bouwmeester and Hartmann, 2021: 1)، مسائل و مشکلات جامعه شهری از جمله کیفیت زندگی پایین، فقر، بیکاری، بیماری، ناامنی غذایی، اسکان غیررسمی، تخریب محیطزیست، دسترسی نامناسب به خدمات اساسی مانند آب، خدمات آموزشی و بهداشتی و ... را بیش‌ازپیش متنوع‌تر و پیچیده‌تر نموده است (Satterthwaite et al, 2020: 143; Purwar et al, 2020: 2)؛ به گونه‌ای که نابرابری اقتصادی و اجتماعی به‌عنوان نماد بسیاری از شهرهای بزرگ دنیا به‌ویژه در کشورهای درحال‌توسعه نمود یافته است (Sharma et al, 2020: 1918). این در حالی است که در مواجهه با این مشکلات، دولت‌های ملی و محلی کشورهای درحال‌توسعه، کارآمدی چندانی ندارند (حسینی، ۱۳۹۵: ۴۴) و مدیریت شهری به روشنی توانایی پوشش دادن مسائل و مشکلات امروزی را ندارد (Poorahmad et al, 2018: 498).

همچنین در چند دهه اخیر سمت‌وسوی تحولات سیاسی و اجتماعی در کشورهای پیشرفته غرب به سمت کاهش شدید نقش دولت و بازنگری در وظایف و کارکردهای آن حرکت کرده است. نظریه‌های جدید سیاسی و اجتماعی، مانند نظریه "پرمسؤولیت بودن دولت[1]" (آنتونی گیدنز[2])، نظریه "بحران مشروعیت دولت" (یورگن هابرماس[3]) و "دولت حداقل" (رابرت نازیک[4]) و نظریه "رژیم شهری" (الکین[5] و استون[6]) اگرچه از دیدگاه‌های مختلف مطرح شده‌اند ولی تأکید همه آن‌ها بر کاهش نقش دولت و افزایش نقش نهادهای غیردولتی در اداره زندگی اجتماعی و مدیریت سرزمینی و شهری استوار است (رهنمایی و کشاورز، ۱۳۸۹: ۲۵).

در سازمان‌های مهم بین‌المللی از جمله برنامه توسعه سازمان ملل متحد، بانک جهانی، برنامه اسکان ملل متحد و ... از حکمروایی خوب به‌عنوان یکی از چهار مشخصه "شهر پایدار" عنوان می‌شود. درک و استنباط سازمان‌ها و نهادهای بین‌المللی از حکمروایی شایسته شهری مطابق با تجربه عملکردی برنامه اسکان سازمان ملل در دو دهه اخیر می‌باشد. بر این اساس موضوع اصلی حرکت در جهت حکمرانی شایسته شهری، رسیدن به "شهر برونگرا" خواهد بود. در شهر برونگرا فرد بدون توجه به ثروت، جنسیت، مذهب، نژاد و سن، شایسته مشارکت سازنده و مثبت در فرصت‌های موجود در شهر است. در سال‌های اخیر شاهد نمونه‌ای از تجربه‌های عملی برای رسیدن به مدیریت مطلوب شهری در شهرهایی مانند دارالاسلام، دبی، منچستر، شنیان و چاتاتوگا بوده‌ایم (Teylor, 2000: 41).

به‌طورکلی یکی از پدیده‌های نوین قرن بیستم و دهه‌های اخیر روند گسترش شهرنشینی و افزایش بی‌رویه جمعیت و توسعه فیزیکی مناطق شهری می‌باشد. این روند در کشورهای درحال‌توسعه (از جمله ایران) همواره با مشکلات فراوانی روبرو بوده است که پیامدهای منفی بسیاری به همراه داشته است. تهدید جدی کیفیت محیطزیست، افزایش فقر شهری و تشکیل مناطق حاشیه‌نشین، کمبود زیرساخت‌ها و خدمات شهری از قبیل تأمین آب و عرضه مسکن، نابرابری‌های اقتصادی، اجتماعی و مسائل متعدد دیگر در کشورهای درحال‌توسعه به دلیل نرخ بالای رشد جمعیت در مناطق شهری به‌صورت حادتری بروز پیدا کرده است (موحد و دیگران، ۱۳۹۳: ۱۴۸).

مفاهیم شهروندی و حکمروایی خوب چند سالی است که در کشور مطرح شده است. با این وجود بستر مناسبی برای اجرای اصول حکمروایی خوب (واگذاری برخی اختیارات به سطح محلی چه از طرف دولت و چه از طرف مردم) وجود ندارد (مقیمی، ۱۳۸۲: ۲۵).

گستردگی و پیچیدگی مسائل شهری و رشد و توسعه روزافزون شهرها، مدیریت امور شهر را به وظیفه‌ای دشوار تبدیل نموده است. علاوه بر موضوعاتی همچون محیطزیست، حمل‌ونقل، ایمنی و برنامه‌ریزی شهری، یکی از عوامل مهمی که تأثیر فزاینده و تعیین‌کننده‌ای بر عوامل سازنده شهری دارد، مدیریت شهری است (اکبرزاده و دیگران، ۱۳۹۷: ۱۴۰). اگر شهر همچون سازمانی در نظر گرفته شود، لازم است که در رأس آن عنصری برای برنامه‌ریزی آینده و اداره امور کنونی قرار گیرد. این عنصر را می‌توان مدیریت شهر نامید (صرافی و عبدالهی، ۱۳۸۷: ۱۲۱). از سوی دیگر با مطرح شدن رویکرد حکمروایی خوب شهری در مدیریت شهری در طی دهه اخیر، اثرگذاری همه ارکان تأثیرگذار شهری بر مدیریت شهر با تمام سازوکارهایی که به سوی تعالی شهر و شهروندان حرکت کنند به‌طور جدی مورد تأکید قرار گرفته است. در واقع حکمرانی خوب شهری به مثابه شیوه‌ای متفاوت است که طی آن، افراد، نهادها و بخش خصوصی و عمومی به اعمال مدیریت و برنامه‌ریزی برای امور متداول شهر می‌پردازد (Vansant, 2001: 5). امروزه نحوه مدیریت شهری می‌تواند در پایداری مناطق و محلات شهری تأثیرگذار باشد. در حال حاضر رویکردی که به‌عنوان اثربخش‌ترین، کم‌هزینه‌ترین و پایدارترین

1. State Overload
2. Giddens, Antony
3. Habermass, Jurgen
4. Nazick, Rabert
5. Stephen Elkin
6. Clarence Stone

مدیریت شهری
فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۶۷ . تابستانی ۱۴۰۱
Urban managment
No.67 Summer 2022

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-05]

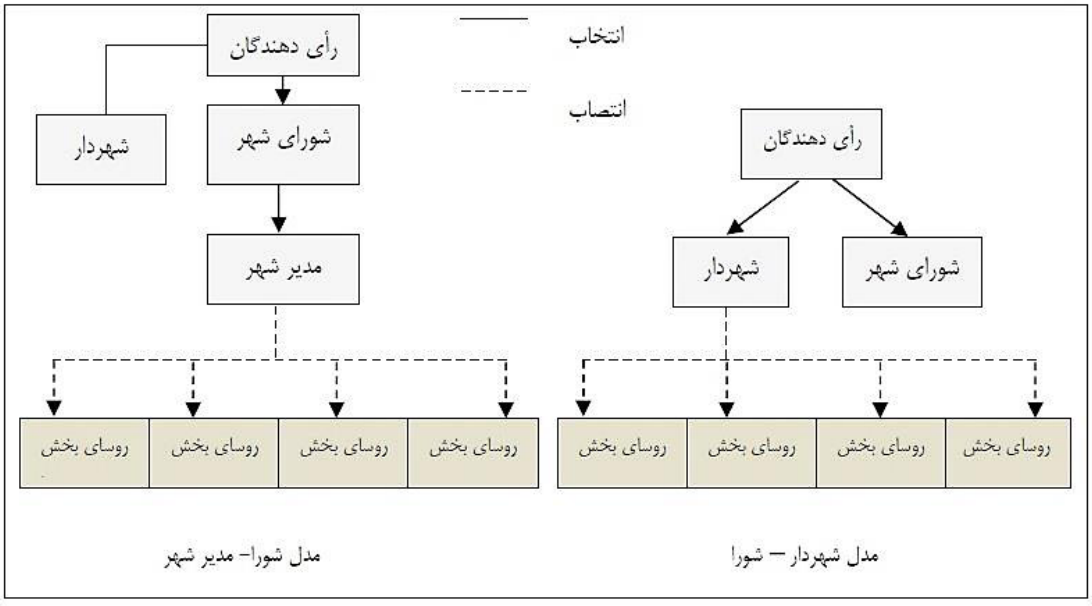
شیوه اعمال مدیریت شهری معرفی می‌شود "حکمروایی خوب شهری" می‌باشد (تابعی و همکاران، ۱۳۹۶: ۲۱). به این ترتیب، جوامع درحال‌توسعه و از جمله کشور ایران، برای حل مشکلات و مسائل مدیریتی و اداره امور شهرها، ناگزیر به استفاده از الگوی حکمروایی خوب هستند. حکمروایی، اعمال قدرت سیاسی، اقتصادی و اداره و مدیریت امور یک کشور در همه سطوح است. این حکمروایی شامل سازوکارها، فرایندها و مؤسساتی می‌شود که از طریق آن‌ها، شهروندان و گروه‌های مختلف ضمن ابراز علایق خویش، اختلاف‌نظرهای خود را تعدیل کرده و به توافق نظر می‌رسند و بر اساس حقوق و تعهدات قانونی خود عمل می‌کنند. مفهوم حکمروایی در ساده‌ترین تعریف عبارت است از: فرایند تصمیم‌گیری و فرایندی که به وسیله آن تصمیمات به اجرا گذاشته می‌شود. در حکمروایی خوب سه نوع نهاد یعنی دولت، جامعه مدنی و بخش خصوصی با یکدیگر همکاری می‌کنند. این سه نوع نهاد، همان نهادهایی هستند که در نظریه رژیم شهری مورد تحلیل قرار می‌گیرند (رهنمایی و کشاورز، ۱۳۸۹: ۲۶). لذا در این پژوهش سعی بر آن است تا عملکرد مدیریت شهری شیراز بر اساس شاخص‌های حکمروایی خوب شهری مورد بررسی قرار گیرد.

مبانی نظری

مدیریت شهری

مدیریت شهری پدیده‌ای است که ماهیتاً نزدیکی زیادی با دموکراسی و دخالت فعال شهروندان در اداره امور مربوط به خود دارد. این مهم به جامعه‌ای پویا نیاز دارد. در چنین جامعه‌ای مدیران شهری نمایندگان شهروندان به حساب آمده و برای جلب رضایت آنان ناچار به پاسخ‌گویی‌اند. ساختار مدیریت شهری یکی از ابعاد بسیار مهم حکمروایی خوب شهری محسوب می‌شود (آخوندی و برک‌پور، ۱۳۸۹: ۱۳۷). این مورد، بیشتر از این جهت اهمیت دارد که نحوه مدیریت بر جریان مطلوب زندگی شهری، می‌تواند در بهبود سکونتگاه‌های انسانی و پایداری توسعه شهری، مهم‌ترین نقش را ایفا کند؛ زیرا عامل اجازه دهنده و تنظیم‌کننده برنامه‌های شهری از کارایی مدیریت شهری نشأت می‌گیرد. در این زمینه، تولید منطقی انرژی، کاهش مصرف غیرضروری و بازیافت منابع طبیعی از جمله زمینه‌های تلقی شهر به‌عنوان یک منبع توسعه است. بدینسان مدیریت شهری عبارت از سازماندهی عوامل و منابع برای پاسخ‌گویی به نیازهای ساکنان شهر است (صرافی، ۱۳۸۰:۷۵). شکل شماره ۱ نشان‌دهنده مدل‌های غالب مدیریت شهری در ایران می‌باشد.

شکل ۱- مدل‌های اصلی و غالب مدیریت شهری

مأخذ: آخوندی و دیگران، ۱۳۸۷ به نقل از اکبرزاده و دیگران، ۱۳۹۷: ۱۴۲

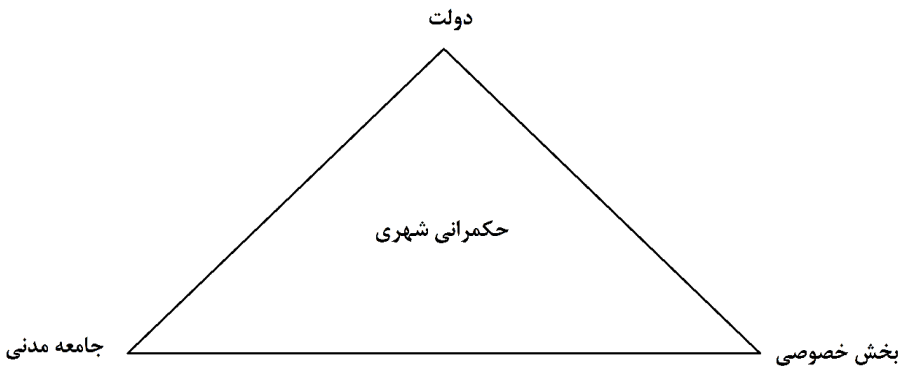
سیر تحول رویکردهای نظری در حوزه مدیریت شهری و کلان‌شهری را می‌توان در این چارچوب تبیین کرد که در حالی که رویکردهای اولیه عمدتاً بر اصلاحات اقتصادی و اداری برای مدیریت توسعه - شهری تمرکز داشتند،

مدیریت شهری
فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۶۷. تابستانی ۱۴۰۱
Urban managment
No.67 Summer 2022

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-05]

رویکردهای بعدی با تأکید بر ضرورت در نظر گرفتن سیاست و مدیریت به‌عنوان دو روی یک سکه حکومت محلی، تلاش می‌کنند با در نظر گرفتن فرایندهای قدرت و سیاست و پیامدهای آن بر توسعه مدیریت شهری مفهومی غنی‌تر از مدیریت شهری ارائه کنند. نماد بارز مدیریت شهری کارا، حکمرانی خوب شهری می‌باشد که به‌عنوان سبک و شیوه مدیریت امور شهری منوط به آن است. بر اساس تعریف برنامه عمران سازمان ملل، حکمرانی خوب عبارت است از مدیریت امور عمومی بر اساس حاکمیت قانون، دستگاه قضایی کارآمد و عادلانه و مشارکت گسترده مردم در فرایند حکومت‌داری. حکمرانی شهری برخلاف مدیریت شهری فرآیندی مدیریتی است که به ایجاد و حفظ زیربناها و خدمات شهری می‌پردازد، حکمرانی شهری فرآیندی کاملاً سیاسی است (اکبرزاده و دیگران، ۱۳۹۷: ۱۴۲). در حکمرانی خوب نیز سه رژیم یعنی دولت، جامعه مدنی و بخش‌خصوصی با یکدیگر همکاری می‌کنند. شکل‌گیری تفاهم، همکاری بین این نوع رژیم‌ها و انجام ائتلاف، در شکل شماره ۲ نشان داده شده است (آدینه‌وند، ۱۳۹۲: ۴۹).

شکل ۲- مثلث حکمروایی خوب شهری

مأخذ: آدینه‌وند، ۱۳۹۲: ۴۹

مفهوم حکمروایی

اصطلاحات حکمروایی و حکومت، دارای مفاهیم محض و تخصصی بوده که بعضاً فارغ از مفهوم، معمولاً جایگزین یکدیگر به کار می‌روند؛ اما قدمت حکمروایی به تاریخ تمدن بشری برمی‌گردد. واژه حکمروایی از لغت یونانی (Kybernan) و (Kybernetes) گرفته شده و معنی آن هدایت کردن و راهنمایی کردن و یا چیزها را در کنار هم نگه داشتن است. درحالی که مفهوم حکومت دلالت بر واحد سیاسی برای انجام وظیفه سیاست‌گذاری داشته و برجسته‌تر از اجرای سیاست‌ها است. پس می‌توان گفت واژه حکمروایی اشاره به پاسخ‌گو بودن هم در حوزه سیاست‌گذاری و هم در حوزه اجرا دارد (شریفیان ثانی، ۱۳۸۰: ۱۴۹)؛ و حکمروایی به روابط بین دولت و جامعه مدنی، حکمرانان و حکمروایی شوندگان، حکومت و حکومت شوندگان مربوط می‌شود (McCarney et al, 1995: 5). پس حکمروایی موضوعی است که بر نحوه تعامل دولت‌ها و سایر سازمان‌های اجتماعی با یکدیگر، نحوه ارتباط با شهروندان و نحوه اتخاذ تصمیمات در جهانی پیچیده تمرکز داشته و فرایندی است که از آن طریق جوامع و سازمان‌ها تصمیمات خود را اتخاذ و به واسطه آن، مشخص می‌کنند که چه کسانی در این فرایند درگیر و چگونه وظیفه خود را به انجام برسانند (شریفیان ثانی، ۱۳۸۰: ۳۷). علاوه بر آن در اعلامیه پیش‌نویس ونکوور[1] از حکمروایی به‌عنوان یک پارادایم جدید برای و مدیریت بشر نام برده‌اند[2] (The draft Vancouver declaration, 2006).

حکمرانی خوب شهری

شتاب روند شهرنشینی و حومه گرایی در مناطق کلان‌شهری باعث دگرگونی ساختار فضایی شهرها شد و مناطق کلان‌شهری تک مرکزی به کلان‌شهرهای چندهسته‌ای تبدیل شدند (Brenener, 2003: 134). در چنین شرایطی

۱ اعلامیه پیش‌نویس ونکوور، برای همکاری برنامه‌ریزان در سرتاسر جهان به منظور برنامه‌ریزی حرفه‌ای برای مقابله با چالش‌های شهرنشینی شتابان، فقر و خطرات ناشی از تغییرات آب‌وهوایی و بلایای طبیعی تشکیل یافته است و منجر به یک کنگره جهانی برنامه‌ریزی گردیده است.

2. Reinventing planning: governance a new paradigm for managing human settlements, a position paper developing themes from the draft Vancouver declaration for debate leading into the world planning 17-20, June 2006.

مدیریت شهری
فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۶۷ . تابستانی ۱۴۰۱
Urban managment
No.67 Summer 2022

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-05]

نظریات مختلفی در باب نحوه ادارات شهرها به وجود آمدند. ماکس وبر یکی از اندیشمندان بزرگی مطالعات اجتماعی می‌باشد که نظریات ارزنده‌ای را در مورد مسائل مختلف اجتماعی مطرح ساخته است. به‌ویژه نظریه عمومی دیوانسالاری، وی را به‌عنوان اولین نظریه‌پرداز مدیریت مطرح ساخته است. از نظر وبر رشد و توسعه جوامع سازمان‌های بوروکراتیک بر رفتارهای جمعی اثرگذارند و یک سازمان خوب سازمانی است که رابطه تعاملی بین سازمان و افراد را در نظر بگیرد (می‌دری و خیرخواهان، ۱۳۸۳: ۵۶). همچنین تقسیم‌بندی «ریچارد تاردانیکو» از مناسب‌ترین شیوه‌های شناخت مقوله شهر و تصمیمات متخذه در آن می‌باشد. وی چهار گرایش در این باره ارائه می‌کند:

الف) نظریه شهری ساختارگرا؛ ب) نظریه پراکسیس شهری؛ ج) نظریه وابستگی و شهرنشینی؛ د) نظریه نظام جهانی شهرنشینی. در این نظریه شهر و پدیده‌های شهری، بخشی از یک جامعه وسیع‌تر محسوب می‌شود و برای شناخت عمیق‌تر و منطقی‌تر باید کل جامعه که شهر نیز جزیی از آن محسوب می‌شود؛ مورد بررسی قرار گیرد (افروغ، ۱۳۷۷: ۱۷۷). برایان مک لالین اولین نظریه‌پردازی است که در سال ۱۹۷۳ مفهوم حکمروایی خوب را مطرح کرد (شمس و هاشمی بیستونی، ۱۳۹۸: ۸۴). ازنظر او «حکومت شهری» باید نسبت به روندهای تغییر در شهر پاسخ‌گوتر باشد، اقداماتش با مسائل شهری و تحول آن‌ها متناسب‌تر باشد، نسبت به اجتماع مسؤول و پاسخ‌گوتر و به‌عنوان بخش مهمی از نظام یادگیری اجتماعی بهتر عمل کند و سرانجام نقش مهمی در پیش‌بینی، کشف و استقبال از آینده ایفا کند. این فرایندها به وجود شبکه ارتباطات در داخل سازمان‌های رسمی حکومت و نظام‌های برنامه‌ریزی آن و همچنین شبکه ارتباطات میان آن سازمان‌ها و اجتماع و نظام‌های شهری آن بسیار متکی است (برک‌پور و اسدی، ۱۳۸۸: ۱۸۹)؛ بنابراین می‌توان گفت حکمروایی خوب شهری به نحوی ناگسستنی با رفاه شهروندان پیوند دارد و هدف آن فراهم نمودن بستر دسترسی زنان و مردان و به‌طورکلی همه اقشار جامعه به منافع و حقوق شهروندی است. حکمرانی خوب شهری بر پایه حقوق شهروندی، تأکید می‌کند که هیچ مرد، زن یا کودکی را نمی‌توان از دسترسی به ضرورت‌های زندگی شهری، شامل پناهگاه مناسب، امنیت مسکن، آب سالم، بهداشت محیط پاکیزه، سلامتی، آموزش و تغذیه، اشتغال و امنیت عمومی و تحرک باز داشت و زمینه شکوفایی افراد جامعه و بهره‌گیری از منابع را برای نیل به رفاه، پیشرفت، نظم، امنیت و سلامت – فردی و اجتماعی فراهم می‌کند (زندیه، ۱۳۹۵: ۶۳).

شاخص‌های حکمروایی شهری

حکمروایی خوب شهری را می‌توان شیوه و فرایند اداره امور شهری با مشارکت و تعامل سازنده سه بخش دولتی، خصوصی و مدنی به منظور نیل به شهر سالم، باکیفیت و قابلیت زندگی بالا و توسعه پایدار شهری تعریف کرد. همچنین، موضوع و دغدغه حکمروایی خوب شهری فقط مدیریت کارآمد نیست، بلکه شامل ابعاد سیاسی مرتبط با دموکراسی، حقوق بشر و مشارکت مدنی در فرایندهای تصمیم‌گیری می‌شود (هابیتات، ۲۰۰۱: ۳۷۲). از برآیند نظرهای مختلف، حکمروایی خوب باید هفت ویژگی به این شرح داشته باشد (تقوایی و تاجدار، ۱۳۸۸: ۵۲): ۱. پاسخ‌گویی، ۲. شفافیت، ۳. مشارکت، ۴. انصاف و دربرگیرندگی، ۵. اجماع‌گرایی، ۶. کارایی و کارآمدی، ۷. پیروی از قانون. این حکمروایی تضمین می‌کند که فساد به حداقل برسد، به دیدگاه‌های اقلیت‌ها توجه شود و صدای آسیب‌پذیرترین اقشار اجتماع در تصمیم‌سازی‌ها شنیده شود. همچنین، حکمروایی خوب شهری به نیازهای حال و آینده جامعه پاسخ می‌دهد (تقوایی و تاجدار، ۱۳۸۸: ۵۳). در واقع، بهترین و جامع‌ترین سند در این زمینه، در مطالعات و بررسی‌های سازمان ملل به چشم می‌خورد؛ زیرا مفهوم حکمروایی شهری در سال‌های اخیر در کانون توجه این سازمان قرار گرفته است. به‌طور مشخص، سازمان ملل در دومین کنفرانس مربوط به سکونتگاه‌های انسانی، در سال ۱۹۹۶ در استانبول، در دستور کار هابیتات به این نکته تأکید کرده است که در راستای استقرار حکمروایی شهری در شهرهای جهان قدم بردارد. این سازمان شعار خود را فعالیت‌های جهانی برای حکمروایی شهری خوب قرار داده است (مرکز سکونتگاه‌های انسانی سازمان ملل متحد، ۲۰۰۰: ۱). در عین حال، سازمان ملل در چارچوب فعالیت‌های خود به منظور استقرار حکمروایی شهری در شهرهای جهان و در قالب برنامهٔ ابتکار عمل حکمروایی شهری، در بیانیه‌ای که می‌توان آن را منشور حکمروایی شهری نامید، اصول نه گانه زیر را معیارها و ویژگی‌های حکمروایی خوب برشمرده است که این شاخص‌ها به ترتیب عبارتند از:

۱. مشارکت شهروندان[1]؛ منظور از مشارکت، قدرت تأثیرگذاری بر تصمیم‌گیری‌ها و سهیم شدن شهروندان در قدرت است.
۲. حاکمیت قانون[2]؛ منظور از قانونمندی در تصمیم‌گیری شهری، وجود قوانین کارآمد، رعایت عادلانه چارچوب‌های قانونی در تصمیم‌گیری و دور بودن دست افراد غیرمسؤول از تصمیم‌گیری‌هاست.

1. Citizen Participation
2. Rule of Law

مدیریت شهری
فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۶۷. تابستانی ۱۴۰۱
Urban managment
No.67 Summer 2022

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-05]

پایبنـدی بـه قانـون، مسـتلزم آگاهـی شـهروندان از قانـون و همچنیـن احتـرام مسـؤولان بـه قانـون اسـت.

۳. شـفافیت[1]؛ نقطـه مقابـل پنهـان‌کاری در تصمیم‌گیـری اسـت. پنهـان‌کاری امـکان بـروز فسـاد در تصمیم‌گیـری را افزایـش می‌دهـد، درحالی‌کـه شـفافیت مانـع از گسـترش آن می‌شـود. ایـن معیـار برگـردش آزاد اطلاعـات و سـهولت دسترسـی بـه آن، وضـوح اقدامـات و آگاهـی مسـتمر شـهروندان از روندهـای موجـود اسـتوار اسـت.

۴. مسـؤولیت و پاسـخ‌گویی[2]؛ ایـن معیـار بـر مسـؤول بـودن و بـه عبـارت دیگـر، حسـاب پـس دادن مسـؤولان و تصمیم‌گیـران در قبال شـهروندان اسـتوار اسـت.

۵. جهت‌گیـری توافقـی[3]؛ شـهر عرصـه گروه‌هـا و منافـع مختلـف و گاه در حـال سـتیز بـا یکدیگـر اسـت. منظـور از اجماع‌سـازی، تعدیـل و ایجـاد توافـق منافـع مختلـف اسـت. ایـن کار مسـتلزم وجـود ارتبـاط و تـلاش مشـترک میـان سـازمان‌های دولتـی، شـهروندان و سـازمان‌های غیردولتـی اسـت.

۶. عدالـت و انصـاف[4]؛ منظـور از عدالـت، ایجـاد فرصت‌هـای مناسـب بـرای همـه شـهروندان در زمینـه ارتقـای وضعیـت رفاهـی خـود، تـلاش در راسـتای تخصیـص عادلانـه منابـع و مشـارکت اقشـار محـروم در اعـلام نظـر و تصمیم‌گیـری است.

۷. کارایـی و اثربخشـی[5]؛ ایـن معیـار بـر اسـتفاده مناسـب از منابـع موجـود بـرای تأمیـن نیازهـای شـهروندان، ارائـه خدمـات شـهری و رضایـت مـردم اسـتوار اسـت.

۸. پذیـرا بـودن و پاسـخ‌گو بـودن[6]؛ ایـن معیـار دو نکتـه مکمـل را در بـردارد. مسـؤولان شـهری بایـد هـم نیازهـا و خواسـته‌های شـهروندان را دریابنـد و بپذیرنـد و هـم در برابـر آن واکنـش و پاسـخ مناسـب نشـان دهنـد. در نتیجـه، همسـویی خواسـته‌های شـهروندان و اقـدام مسـؤولان ضـروری اسـت.

۹. بینـش راهبـردی[7]؛ فـرا رفتـن از مسـائل روزمـره شـهر و پرهیـز از غـرق شـدن در آن‌هـا، مسـتلزم وجـود بینشـی گسـترده و درازمـدت در مـورد آینـده یـا داشـتن بینـش راهبـردی در زمینـه توسـعه شـهری اسـت (ابراهیـم‌زاده و اسـدیان، ۱۳۹۲: ۲۱).

هـدف از حکمرانـی شـهری تقویـت فراینـد توسـعه شـهری اسـت؛ بـه گونـه‌ای کـه در جامعـه، زمینـه و محیطـی مناسـب بـرای زندگـی راحـت و کارآمـد شـهروندان، بـه تناسـب ویژگی‌هـای اجتماعـی و اقتصـادی آنـان فراهـم شـود. بـر ایـن اسـاس و بـا توجـه بـه مباحـث اشـاره شـده، معیارهـای ایـن پژوهـش عبارتنـد از: مشـارکت، اثربخشـی و کارایـی، شـفافیت، قانونمنـدی، پذیـرا و پاسـخ‌دهنده، مسـؤولیت و پاسـخ‌گویی، اجماع‌گرایـی و بینـش راهبـردی. معیارهـا و شـاخص‌های اسـتفاده شـده در پرسشـنامه، در جـدول شـماره ۱ ارائـه شـده اسـت.

جدول ۱- معیارها و شاخص‌های حکمروایی خوب شهری

معیار	شاخص
مشارکت	نظرخواهی از شهروندان در فرایند و اجرای طرح‌های توسعه شهری، کمک مردم در اجرای طرح‌های توسعه شهری، مسؤولیت‌پذیری شهروندان
اثربخشی و کارایی	در نظر گرفتن منابع طبیعی و محیط‌زیست در اجرای طرح‌ها و ارائه خدمات از سوی شهرداری، مدت زمان اجرای طرح‌ها، هزینه‌های اجرای طرح‌ها، رضایت از خدمات ارائه شده.
شفافیت	اطلاع‌رسانی به شهروندان درباره کارهای عمرانی و رفاهی بافت‌های شهری، اطلاع‌رسانی به عموم مردم درباره جزئیات و هزینه‌های طرح‌ها و برنامه‌های توسعه شهری، دسترسی شهروندان به اطلاعات شهری و شفاف‌سازی در مورد مسؤولیت‌ها، نظارت‌ها، قراردادها و مناقصه‌ها.
قانونمندی	کافی بودن قوانین در رابطه با مسائل بافت‌های شهری، تأثیرگذاری افراد و گروه‌های ذینفع در برنامه‌ریزی و مدیریت شهری، آگاه بودن مردم از قوانین موجود در حوزه عمل شهرداری و رعایت کردن آن‌ها
پذیرا و پاسخ‌دهنده	برگزاری جلسات پرسش و پاسخ با گروه‌های مختلف مردم توسط شهرداری و فراهم کردن تسهیلات در شهرداری جهت رسیدگی به شکایت‌های شهروندان.
مسؤولیت و پاسخ‌گویی	مسؤولان شهرداری پذیرای خواسته‌ها و نیازهای شهروندان هستند. مسؤولان شهرداری به خواسته‌ها و نیازهای شهروندان پاسخ می‌دهند.
اجماع‌گرایی	وجود هماهنگی بین نهادهای مختلف جهت هماهنگی و اداره بهتر شهر، وجود همکاری بین شهرداری و نهادهای دولتی با بخش خصوصی و نهادهای مردمی.
بینش راهبردی	در نظر گرفتن گروه‌های مردم توسط شهرداری در برنامه‌ریزی و اجرای طرح‌های توسعه شهری، آینده‌نگری در برنامه‌های شهرداری و شورای شهر برای بافت‌های شهری و در نظر گرفتن مشکلات چند سال آینده در طرح‌های انجام شده.

مأخذ: مطالعات نگارندگان، ۱۴۰۱

1. Transparence
2. Responsibility and accountability
3. Orientation Consensus
4. Justice and fairness
5. Efficiency and effectiveness
6. Responsiveness
7. Strategic insight

مدیریت شهری
فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۶۷ . تابستانی ۱۴۰۱
Urban managment
No.67 Summer 2022

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-05]

پیشینه پژوهش

زیگفرد و همکاران (۲۰۲۱) در مقاله‌ای تحت عنوان» حکمروایی شهرهای هوشمند: بازبینی ادبیات سیستماتیک» به این نتیجه رسیدند ادبیات سیستماتیک اشاره به تعاریف متعدد حکمروایی شهر هوشمند دارد و متغیرهای حیاتی عوامل زمینه‌ای، تکنیک‌های سنجش و نتایج مفاهیم حکمروایی شهرهوشمند می‌باشند. اهلرز و همکاران (۲۰۲۰) در مقاله‌ای تحت عنوان «رویکرد حکمروایی در طرح‌های شهرهوشمند:شواهدی از شهرهای تروندییهم برگن وبودو» به این نتیجه رسیدند منابع ساختاری همانند علاقه‌مندی، نقش‌ها و قدرت در طرح‌های شهرهوشمند به دلیل تغییر در حکمروایی می‌باشد اما اغلب اهداف طرح شده نیز به‌وسیله کنشگران خاص مورد تأثیر قرار می‌گیرد. میر و آوریاکومب[1] (۲۰۱۹) در مقاله‌ای تحت عنوان «حکمروایی خوب شهری و توسعه پایداری شهری در کشورهای آفریقایی» نشان داد با وجود اینکه تحقق حکمروایی خوب شهری در مراحل ابتدایی و اولیه خود می‌باشد، حکمروایی خوب شهری پیش‌شرط کشورهای آفریقایی برای دستیابی به توسعه پایدار شهری است.

می‌تن (۲۰۱۷) در پژوهش خود با عنوان "عوامل تعیین‌کننده مدیریت کلان‌شهری با تأکید بر توسعه گردشگری درباره شهر نیویورک" به این نتیجه رسیده است که تعارضات اجتناب‌ناپذیر به‌عنوان یک مکان اجتماعی گردشگرپذیر از سویی و مکان زندگی و کار مردم از سوی دیگر بر مدیریت شهری تأثیر بسزایی دارند. رونالد مک‌گیل (۲۰۱۶)، در پژوهش خود با نام "مدیریت شهری در کشورهای درحال‌توسعه" دریافته است که تبیین شاخص‌های اساسی حکمرانی خوب شهری بر ملاحظات توسعه شهرها در ابعاد راهبردی و عملیاتی تأکید نموده است. روتمنز و آسلت (۲۰۱۵)، در تحقیق خود با نام "سیاست‌ها و نوآوری‌ها در کشورهای درحال‌توسعه" مشخص کرده است که تعیین علمی درجه اثربخشی به شاخص‌های حکمروایی خوب در مدیریت شهر به بررسی اهمیت پیچیدگی مدیریت شهری و سازمان ارائه‌کننده خدمات نیز توجه و تأکید نموده است. امانوئل (۲۰۱۴)، در مقاله خود با عنوان "حکمروایی مشارکتی خوب در نیجریه، سوابق، گزاره‌ها و ویژگی‌ها" به بررسی و بیان سوابق می‌پردازد و نحوه بهره‌برداری و استفاده بهینه از سوابق را با توجه به خصوصیات سازمانی نهادها در راستای رفع چالش‌ها بیان می‌کند. پاپ کیوشنگ (۲۰۱۰)، پژوهشی با عنوان "حکمروایی خوب شهری در آسیای جنوب شرقی" را به رشته تحریر درآورده است که در آن دریافته است که تمرکززدایی و خصوصی‌سازی باعث بهبود حکمروایی شهری و کارایی ارائه خدمات عمومی می‌گردد.

آشناور و همکاران (۱۴۰۰) در مقاله‌ای تحت عنوان «مطالعه موانع و چالش‌های زمینه‌ای حکمروایی خوب شهرها در ایران «به این نتیجه رسیدند که مؤلفه‌هایی از قبیل فقدان شهر و وجود نظریه‌ای پایه برای تعریف شهر در ایران، عدم شکل‌گیری جامعه مدنی قدرتمند و تأثیرگذار، عدم تکوین مفهوم برنامه‌ریزی در ایران، فقدان جایگاه مفهوم شهروندی دولت در ایران، جایگاه مدیریت شهری در قوانین و اسناد فرادست، عدم وجود یکپارچگی و تأمین مالی ناپایدار شهرداری‌ها و مشکلات تبعی آن از مهم‌ترین موانع در این زمینه به شمار می‌روند. هاشمی و همکاران (۱۳۹۹) در مقاله‌ای تحت عنوان» نسبت سنجی حکمروایی خوب و شهرهوشمند (مطالعه موردی: شهر تهران)» به این نتیجه رسیدند معضل چندپارگی مدیریت شهری در عرصه سیاست‌گذاری، تصمیم سازی، برنامه‌ریزی، هدایت و نظارت مهم‌ترین مانع همبستگی مثبت میان حکمرانی خوب شهری و هوشمندسازی تهران است.

شمس و هاشمی بیستونی (۱۳۹۸) در پژوهش خود با عنوان "اولویت‌بندی شاخص‌های حکمروایی خوب شهری از دیدگاه شهروندان در شهر بیستون" به این نتیجه رسیده‌اند که بر اساس آزمون تی تک نمونه‌ای، پاسخ‌دهندگان، سطح حکمروایی خوب را در شهر بیستون کمتر از حد متوسط طیف لیکرت ارزیابی نموده‌اند؛ نتیجه این‌که نظام مدیریت شهری بیستون به‌رغم تلاش‌های خود نتوانسته است رضایت شهروندان را جلب نماید. اکبرزاده و همکاران (۱۳۹۷)، در مقاله خود با نام "بررسی عملکرد مدیریت شهری گرگان با رویکرد حکمروایی خوب شهری" دریافته‌اند که منطق یک شهر در دو بعد پاسخ‌گویی و قانونمندی نسبت به منطقه دو دارای وضعیت بهتری است. همچنین با استفاده از آزمون تی تک نمونه‌ای مشخص گردید که بعد کارایی و اثربخشی با میانگین ۳,۲۱ دارای بهترین وضعیت و بعد مشارکت با میانگین ۲,۵۸ از وضعیت نامناسبی نسبت به سایر ابعاد برخوردارند. غلامی و همکاران (۱۳۹۶) در مقاله خود با عنوان "اولویت‌بندی مؤلفه‌های حکمروایی شایسته شهری از دیدگاه فعالان بخش مدیریت شهری (موردمطالعه: شهر بوکان)" تعیین نموده‌اند که ارزیابی و اولویت‌بندی مؤلفه‌های حکمروایی شایسته شهری، از دیدگاه فعالان بخش مدیریت شهری آذربایجان غربی می‌باشد. نادری چکنی (۱۳۹۵) در مقاله خود با عنوان "تحلیل و ارزیابی میزان تحقق‌پذیری حکمروایی خوب شهری در شهر خرم‌آباد" به بررسی حکمرانی خوب

1. Meyer and Auriacombe

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-05]

شـهری شـهر خرم‌آبـاد پرداختـه اسـت و در آن از هشـت شـاخص مشـارکت، مسـؤولیت‌پذیری، شـفافیت، پاسـخ‌گویی، حاکمیـت قانـون، عدالـت، اجمـاع پذیـری، کارایـی و اثربخشـی اسـتفاده کـرده اسـت. علیـزاده و همـکاران (۱۳۹۴)، در مقالـه خـود بـا نـام "تحلیلـی بـر معیارهـای حکمروایی خوب شـهری بـا اسـتفاده از روش تحلیـل سلسـله‌مراتبی فـازی" بـه ایـن نتیجـه دسـت یافتـه اسـت کـه شـاخص کارایـی به‌عنـوان معیـار درون‌سـازمانی، بیشـترین وزن را بـه خـود اختصـاص داده و در بیـن زیرشـاخص‌ها داشـتن خلاقیـت و رهبـری دارای بیشـترین وزن اسـت.

روش تحقیق

روش تحقیـق در یـک پژوهـش علمـی روش کشـف مسـائل اسـت کـه اصلی‌تریـن نقـش را در آن دارد. حتـی مهم‌تـر از موضوعـی اسـت کـه کشـف شـده محسـوب می‌گـردد. اعتبـار نتایـج هـر تحقیقـی در بعـد وسـیعی متأثـر از روش انتخـاب شـده بـرای تحقیـق موردنظـر می‌باشـد و انتخـاب ایـن روش بـه عواملـی چـون ماهیـت اهـداف، فرضیـات تحقیـق، امکانـات تحقیـق و ماننـد آن بسـتگی دارد. انتخـاب روش تحقیـق بخـش مهمـی از هـر کار تحقیقـی را تشـکیل می‌دهـد. انتخـاب روش تحقیـق بسـتگی بـه موضـوع، اهـداف، فرضیه‌هـای تدوین‌شـده و ملاحظـات اخلاقـی و انسـانی ناظـر بـر موضـوع تحقیـق و وسـعت امکانـات اجرایـی دارد. به‌طورکلـی، روش‌هـای تحقیـق را بـا توجـه بـه ملاک‌هـای گوناگـون تقسـیم‌بندی می‌کننـد. ولـی معمـولاً تحقیقـات بـر اسـاس هـدف، میـزان و درجـه کنتـرل و روش‌هـای گـردآوری داده‌هـا تقسـیم‌بندی می‌شـوند. تحقیقـات علمـی بـر اسـاس هـدف تحقیـق در قالـب سـه دسـته تحقیقـات بنیـادی، کاربـردی، تحقیـق و توسـعه تقسـیم‌بندی می‌شـوند. بـر اسـاس نحـوه گـردآوری اطلاعـات نیـز بـه سـه دسـته تحقیـق کتابخانـه‌ای، تحقیـق میدانـی و تحقیـق آزمایشـگاهی و همچنیـن بـر اسـاس میـزان نظـارت و درجـه کنتـرل نیـز بـه دو دسـته تحقیقـات توصیفـی و آزمایشـی تقسـیم‌بندی می‌شـوند.

پژوهـش حاضـر از نـوع کاربـردی بـوده و بـه لحـاظ روش، توصیفـی – تحلیلـی می‌باشـد. در ایـن پژوهـش سـعی شـده اسـت کـه عملکـرد مدیریـت شـهری شـهر شـیراز بـا رویکـرد حکمروایـی خـوب شـهری سـنجیده شـود. بـر ایـن اسـاس پرسشـنامه‌ای بـا طیـف لیکـرت در میـان شـهروندان و مدیـران شـهری توزیـع گردیـده اسـت تـا در راسـتای آن هـدف پژوهـش نایـل آیـد. حجـم نمونـه بـر اسـاس فرمـول کوکـران معـادل ۳۸۴ نفـر محاسـبه شـده اسـت. بـرای تحلیـل داده‌هـا و سـنجش روابـط میـان شـاخص‌ها از نرم‌افـزار SPSS و آزمـون تـی تـک نمونـه‌ای و همچنیـن مـدل رگرسـیون چنـد متغیـره بهـره گرفتـه شـده اسـت.

محدوده موردمطالعه

شـیراز یکـی از شـهرهای بـزرگ ایـران و یکـی از کلانشـهرهای ایـن کشـور و مرکـز اسـتان فـارس می‌باشـد. جمعیـت شـیراز در سـال ۱۳۹۵، بالـغ بـر ۱۵۶۵۵۷۲ نفـر بـوده اسـت کـه ایـن رقـم بـا احتسـاب جمعیـت سـاکن در حومـه شـهر بـه ۱۸۶۹۰۰۱ نفـر می‌رسـد. شـیراز پنجمیـن شـهر بـزرگ و پرجمعیـت ایـران اسـت. ایـن شـهر در بخـش مرکـزی اسـتان فـارس، در ارتفـاع ۱۴۸۶ متـر بالاتـر از سـطح دریـا و در منطقـه کوهسـتانی زاگـرس واقـع شـده و آب‌وهـوای معتدلـی دارد. ایـن شـهر، از سـمت غـرب بـه کـوه دراک، از سـمت شـمال بـه کوه‌هـای بمـو، سبزپوشـان، چهـل مقـام و باباکوهـی از رشـته‌کوه‌های زاگـرس محـدوده شـده اسـت. شـهر شـیراز پـس از تبریـز (در سـال ۱۲۸۷ شمسـی) و تهـران (در سـال ۱۲۸۹ شمسـی)، سـومین شـهر ایـران بـوده اسـت کـه در سـال ۱۲۹۶، نهـاد شـهرداری در آن تأسـیس شـد. شـهرداری شـیراز بـه ۱۱ منطقـه مسـتقل شـهری، تقسـیم شـده و جمعـاً مسـاحتی بالـغ بـر ۲۴۰ کیلومترمربـع را شـامل می‌شـود.

تحلیل یافته‌های پژوهش

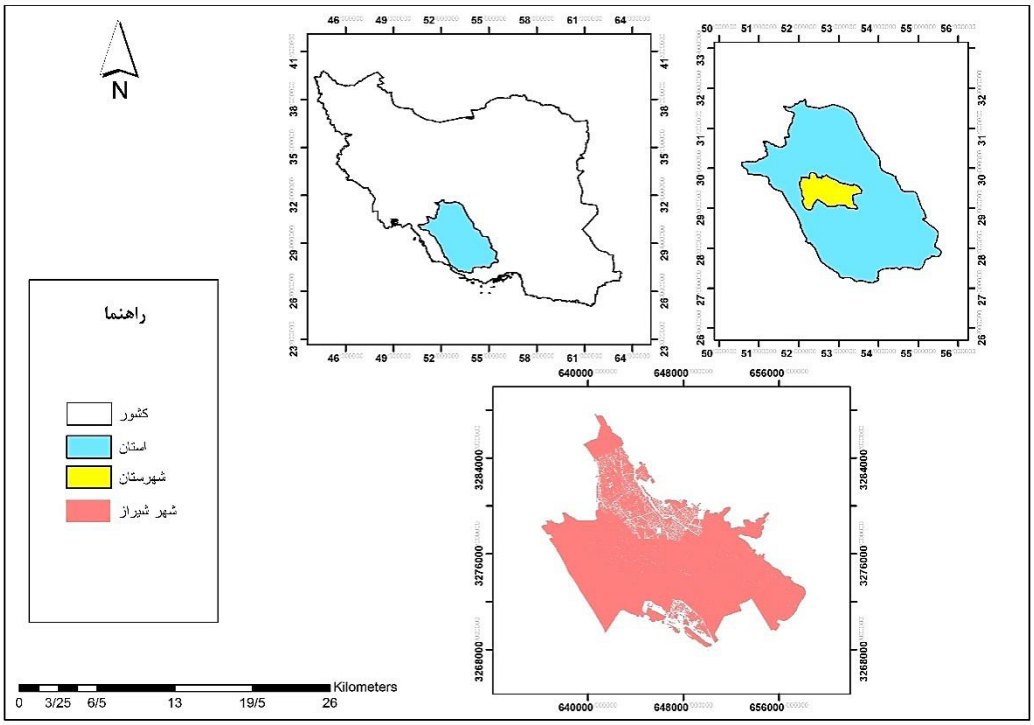
بـر اسـاس مطالعـات انجـام شـده مشـخص شـده اسـت کـه در سـطح نهادهـا و سـازمان‌های بین‌المللـی و همچنیـن متخصصـان و صاحب‌نظـران در زمینـه شـاخص‌های حکمروایـی یـک توافـق جمعـی وجـود دارد؛ بنابرایـن در ایـن پژوهـش سـعی شـده اسـت تـا در جهـت بررسـی عملکـرد مدیریـت شـهری در شـیراز بـا رویکـرد حکمروایـی خـوب شـهری؛ از شـاخص‌های مشـارکت، اثربخشـی و کارایـی، شـفافیت، قانونمنـدی، پذیـرا و پاسـخ‌دهنده، مسـؤولیت و پاسـخ‌گویی، اجماع‌گرایـی و بینـش راهبـردی اسـتفاده شـود. بدین‌صـورت هـر یـک از ایـن شـاخص‌ها بـا توجـه بـه هـدف پژوهـش در شـهر شـیراز موردسـنجش قـرار گرفتـه اسـت و نتایـج آن در ادامـه تشـریح می‌گـردد:

شاخص مشارکت

منظـور از مشـارکت به‌عنـوان یکـی از شـاخص‌های حکمروایـی خـوب شـهری، قـدرت اثرگـذاری شـهروندان بـر روی تصمیم‌گیری‌هـا در اداره شـهر و سـهیم شـدن آن‌هـا در قـدرت می‌باشـد. مشـارکت شـهری بـه معنـای شـرکت و حضـور جـدی و فعـال گروه‌هـای شـهروندان در فعالیت‌هـای اجتماعـی و اقتصـادی و امـور اداره شـهر اسـت. بـرای شـاخص مشـارکت در ایـن پژوهـش از چندیـن سـنجه اسـتفاده شـده

مدیریت شهری
فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۶۷ . تابستانی ۱۴۰۱
Urban managment
No.67 Summer 2022

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-05]

نقشه ۱- جایگاه شیراز در سلسله‌مراتب تقسیمات کشوری

است که بدین شرح می‌باشد:

- ✓ نظرخواهی از شهروندان در فرایند و اجرای طرح‌های توسعه شهری،
- ✓ کمک مردم در اجرای طرح‌های توسعه شهری،
- ✓ مسؤولیت‌پذیری شهروندان

جهت سنجش میزان مشارکت در شهر شیراز از آزمون تی تک نمونه‌ای استفاده شده است که نتایج آن در جدول شماره ۲ ارائه شده است.

جدول ۲- نتایج حاصل از آزمون تی تک نمونه‌ای در رابطه با شاخص مشارکت در شهر شیراز

سنجه	تعداد	میانگین نظری	میانگین واقعی	انحراف معیار	درجه آزادی	مقدار t	سطح معناداری
نظرخواهی از شهروندان در فرایند و اجرای طرح‌های توسعه شهری	۳۸۴	۳	۱,۹۴	۰,۹۸۷	۳۸۳	- ۷,۱۲	۰,۰۰۰
کمک مردم در اجرای طرح‌های توسعه شهری	۳۸۴	۳	۳,۰۸	۰,۹۸۱	۳۸۳	۹,۵۴	۰,۰۰۰
مسؤولیت‌پذیری شهروندان	۳۸۴	۳	۳,۵۶	۰,۷۴۲	۳۸۳	۳,۷۸	۰,۰۰۰
شاخص مشارکت	۳۸۴	۳	۲,۸۶	۰,۸۹۲	۳۸۳	- ۴,۹۲	۰,۰۰۰

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۱

با توجه به جدول شماره ۲ و با تأکید بر میزان t (۴,۹۲ -) بدست آمده که در سطح خطای ۰,۰۵ معنی‌دار است، بین میانگین واقعی و میانگین نظری تفاوت معنی‌داری وجود دارد. از آنجایی که میانگین واقعی به دست آمده کمتر از میانگین نظری است؛ بنابراین علیرغم مسؤولیت‌پذیری شهروندان و کمک مردم در اجرای طرح‌های توسعه شهری، به دلیل عدم نظرخواهی از شهروندان در فرایند و اجرای طرح‌های توسعه شهری، شاخص مشارکت در وضعیت مطلوبی قرار نداشته و پایین‌تر از سطح متوسط لیکرت می‌باشد.

مدیریت شهری
فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۶۷. تابستانی ۱۴۰۱
Urban managment
No.67 Summer 2022

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-05]

شاخص اثربخشی و کارایی

بـرای بررسـی شـاخص اثربخشـی و کارایـی، چهـار سـنجه: ۱- در نظـر گرفتـن منابـع طبیعـی و محیطزیسـت در اجـرای طرح‌هـا و ارائـه خدمـات از سـوی شـهرداری، ۲- مـدت زمـان اجـرای طرح‌هـا، ۳- هزینه‌هـای اجـرای طرح‌هـا، ۴- رضایـت از خدمـات ارائـه شـده؛ مطـرح شـده اسـت کـه نتایـج حاصـل از آزمـون تـی در جـدول شـماره ۳ نشـان داده شـده اسـت.

جدول ۳- نتایج حاصل از آزمون تی تک نمونه‌ای در رابطه با شاخص اثربخشی و کارایی در شهر شیراز

سنجه	تعداد	میانگین نظری	میانگین واقعی	انحراف معیار	درجه آزادی	مقدار t	سطح معناداری
در نظر گرفتن منابع طبیعی و محیطزیست در اجرای طرح‌ها و ارائه خدمات از سوی شهرداری	۳۸۴	۳	۲,۸۵	۰,۹۵۴	۳۸۳	- ۱۲,۰۹	۰,۰۰۰
مدت زمان اجرای طرح‌ها	۳۸۴	۳	۱,۷۸	۰,۳۴۵	۳۸۳	- ۳,۶۵	۰,۰۰۰
هزینه‌های اجرای طرح‌ها	۳۸۴	۳	۱,۳۲	۰,۶۷۸	۳۸۳	- ۶,۹۸	۰,۰۰۰
رضایت از خدمات ارائه شده.	۳۸۴	۳	۲,۹۷	۰,۹۷۱	۳۸۳	- ۱۰,۴۱	۰,۰۰۰
شاخص اثربخشی و کارایی	۳۸۴	۳	۲,۲۳	۰,۱۲۵	۳۸۳	- ۶,۴۶	۰,۰۰۰

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۱

بـا توجـه بـه جـدول شـماره ۳ و بـا تأکیـد بـر میـزان t بـه دسـت آمـده (۶,۴۶ -) کـه در سـطح خطـای ۰,۰۵ معنـی‌دار اسـت، بیـن میانگیـن واقعـی و میانگیـن نظـری تفـاوت معنـی‌داری وجـود دارد. از آنجایـی کـه میانگیـن واقعـی بـه دسـت آمـده کمتـر از میانگیـن نظـری اسـت؛ بنابرایـن بـه سـبب عـدم در نظـر گرفتـن منابـع طبیعـی و محیطزیسـت در اجـرای طرح‌هـا و ارائـه خدمـات از سـوی شـهرداری و مـدت زمـان بـالای اجـرای طرح‌هـا و هزینه‌هـای گـزاف اجـرای طرح‌هـا و همچنیـن بـه سـبب عـدم رضایـت از خدمـات ارائـه شـده، شـاخص اثربخشـی و کارایـی در شـهر شـیراز در وضعیـت مطلوبـی قـرار نگرفتـه اسـت.

شاخص شفافیت

جهـت سـنجش شـاخص شـفافیت سـه سـنجه تعریـف شـده اسـت کـه عبارتنـد از: ۱- اطلاع‌رسـانی بـه شـهروندان دربـاره کارهـای عمرانـی و رفاهـی بافت‌هـای شـهری، ۲- اطلاع‌رسـانی بـه عمـوم مـردم دربـاره جزئیـات و هزینه‌هـای طرح‌هـا و برنامه‌هـای توسـعه شـهری، ۳- دسترسـی شـهروندان بـه اطلاعـات شـهری و شفاف‌سـازی در مـورد مسـؤولیت‌ها، نظارت‌هـا، قراردادهـا و مناقصه‌هـا. جهـت سـنجش میـزان شـفافیت در شـهر شـیراز از آزمـون تـی تـک نمونـه‌ای اسـتفاده شـده اسـت کـه نتایـج آن در جـدول شـماره ۴ ارائـه شـده اسـت.

جدول ٤- نتایج حاصل از آزمون تی تک نمونه‌ای در رابطه با شاخص شفافیت در شهر شیراز

سنجه	تعداد	میانگین نظری	میانگین واقعی	انحراف معیار	درجه آزادی	مقدار t	سطح معناداری
اطلاع‌رسانی به شهروندان درباره کارهای عمرانی و رفاهی بافت‌های شهری	۳۸۴	۳	۱,۸۳	۰,۹۴۶	۳۸۳	- ۱۱,۱۰	۰,۰۰۰
اطلاع‌رسانی به عموم مردم درباره جزئیات و هزینه‌های طرح‌ها و برنامه‌های توسعه شهری	۳۸۴	۳	۲,۷۶	۰,۹۱۲	۳۸۳	- ۶,۹۸	۰,۰۰۰
دسترسی شهروندان به اطلاعات شهری و شفاف‌سازی در مورد مسؤولیت‌ها، نظارت‌ها، قراردادها و مناقصه‌ها	۳۸۴	۳	۱,۰۴	۰,۴۸۶	۳۸۳	- ۴,۱۷	۰,۰۰۰
شاخص شفافیت	۳۸۴	۳	۱,۸۸	۰,۵۲۹	۳۸۳	- ۵,۹۴	۰,۰۰۰

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۱

بـا توجـه بـه جـدول شـماره ۴ و بـا تأکیـد بـر میـزان t بـه دسـت آمـده (۵,۹۴ -) کـه در سـطح خطـای ۰,۰۵ معنـی‌دار اسـت، بیـن میانگیـن واقعـی و میانگیـن نظـری تفـاوت معنـی‌داری وجـود دارد. از آنجایـی کـه میانگیـن واقعـی بـه دسـت آمـده کمتـر

مدیریت شهری
فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۶۷ . تابستانی ۱۴۰۱
Urban managment
No.67 Summer 2022

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-05]

از میانگین نظری است؛ بنابراین به سبب عدم اطلاع‌رسانی به شهروندان درباره کارهای عمرانی و رفاهی بافت‌های شهری و عدم اطلاع‌رسانی به عموم مردم درباره جزئیات و هزینه‌های طرح‌ها و برنامه‌های توسعه شهری و نیز عدم دسترسی شهروندان به اطلاعات شهری و شفاف‌سازی در مورد مسؤولیت‌ها، نظارت‌ها، قراردادها و مناقصه‌ها؛ شاخص شفافیت در شهر شیراز در وضعیت مطلوبی قرار نگرفته است.

شاخص قانونمندی

برای بررسی شاخص قانونمندی سه سنجه به شرح: ۱- کافی بودن قوانین در رابطه با مسائل بافت‌های شهری، ۲- تأثیرگذاری افراد و گروه‌های ذینفع در برنامه‌ریزی و مدیریت شهری، ۳- آگاه بودن مردم از قوانین موجود در حوزه عمل شهرداری و رعایت کردن آن‌ها؛ تعیین شده است. جهت سنجش میزان قانونمندی در شهر شیراز از آزمون تی تک نمونه‌ای استفاده شده است که نتایج آن در جدول شماره ۵ ارائه شده است.

جدول ۵- نتایج حاصل از آزمون تی تک نمونه‌ای در رابطه با شاخص قانونمندی در شهر شیراز

سنجه	تعداد	میانگین نظری	میانگین واقعی	انحراف معیار	درجه آزادی	مقدار t	سطح معناداری
کافی بودن قوانین در رابطه با مسائل بافت‌های شهری	۳۸۴	۳	۳,۶۷	۰,۸۶۷	۳۸۳	۹,۴۲	۰,۰۰۰
تأثیرگذاری افراد و گروه‌های ذینفع در برنامه‌ریزی و مدیریت شهری	۳۸۴	۳	۲,۹۰	۰,۹۱۳	۳۸۳	- ۱۱,۱۹	۰,۰۰۰
آگاه بودن مردم از قوانین موجود در حوزه عمل شهرداری و رعایت کردن آن‌ها	۳۸۴	۳	۳,۰۲	۰,۳۴۶	۳۸۳	۳,۲۴	۰,۰۰۰
شاخص قانونمندی	۳۸۴	۳	۳,۲۰	۰,۶۸۴	۳۸۳	۷,۹۴	۰,۰۰۰

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۱

با توجه به جدول شماره ۵ و با تأکید بر میزان t به دست آمده (۷,۹۴) که در سطح خطای ۰,۰۵ معنی‌دار است، بین میانگین واقعی و میانگین نظری تفاوت معنی‌داری وجود دارد. از آنجایی که میانگین واقعی به دست آمده بیشتر از میانگین نظری است؛ بنابراین علیرغم عدم تأثیرگذاری افراد و گروه‌های ذینفع در برنامه‌ریزی و مدیریت شهری، به سبب کافی بودن قوانین در رابطه با مسائل بافت‌های شهری و آگاه بودن مردم از قوانین موجود در حوزه عمل شهرداری و رعایت کردن آن‌ها؛ شاخص قانونمندی در شهر شیراز در وضعیت مطلوبی قرار دارد.

شاخص پذیرا و پاسخ‌دهنده

جهت بررسی شاخص پذیرا و پاسخ‌دهنده دو سنجه در نظر گرفته شده است که عبارتند از: ۱- برگزاری جلسات پرسش و پاسخ با گروه‌های مختلف مردم توسط شهرداری و ۲- فراهم کردن تسهیلات در شهرداری جهت رسیدگی به شکایت‌های شهروندان. جهت سنجش میزان شاخص پذیرا و پاسخ‌دهنده در شهر شیراز از آزمون تی تک نمونه‌ای استفاده شده است که نتایج آن در جدول شماره ۶ ارائه شده است.

جدول ٦- نتایج حاصل از آزمون تی تک نمونه‌ای در رابطه با شاخص پذیرا و پاسخ‌دهنده در شهر شیراز

سنجه	تعداد	میانگین نظری	میانگین واقعی	انحراف معیار	درجه آزادی	مقدار t	سطح معناداری
برگزاری جلسات پرسش و پاسخ با گروه‌های مختلف مردم توسط شهرداری	۳۸۴	۳	۱,۴۶	۰,۳۴۵	۳۸۳	- ۱۴,۵۲	۰,۰۰۰
فراهم کردن تسهیلات در شهرداری جهت رسیدگی به شکایت‌های شهروندان	۳۸۴	۳	۱,۸۴	۰,۷۸۶	۳۸۳	- ۱۱,۸۱	۰,۰۰۰
شاخص پذیرا و پاسخ‌دهنده	۳۸۴	۳	۱,۶۵	۰,۴۲۱	۳۸۳	- ۹,۷۸	۰,۰۰۰

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۱

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-05]

با توجه به جدول شماره ۶ و با تأکید بر میزان t به دست آمده (۹,۷۸ -) که در سطح خطای ۰,۰۵ معنی‌دار است، بین میانگین واقعی و میانگین نظری تفاوت معنی‌داری وجود دارد. از آنجایی که میانگین واقعی به دست آمده کمتر از میانگین نظری است؛ بنابراین به سبب عدم برگزاری جلسات پرسش و پاسخ با گروه‌های مختلف مردم توسط شهرداری و فراهم نکردن تسهیلات در شهرداری جهت رسیدگی به شکایت‌های شهروندان؛ شاخص پذیرا و پاسخ‌دهنده در شهر شیراز در وضعیت مطلوبی قرار ندارد.

شاخص مسؤولیت و پاسخ‌گویی

جهت بررسی شاخص مسؤولیت و پاسخ‌گویی دو سنجه تعریف شده است: ۱- مسؤولان شهرداری پذیرای خواسته‌ها و نیازهای شهروندان هستند. ۲- مسؤولان شهرداری به خواسته‌ها و نیازهای شهروندان پاسخ می‌دهند. جهت سنجش میزان شاخص مسؤولیت و پاسخ‌گویی در شهر شیراز از آزمون تی تک نمونه‌ای استفاده شده است که نتایج آن در جدول شماره ۷ ارائه شده است.

جدول ۷- نتایج حاصل از آزمون تی تک نمونه‌ای در رابطه با شاخص مسؤولیت و پاسخ‌گویی در شهر شیراز

سنجه	تعداد	میانگین نظری	میانگین واقعی	انحراف معیار	درجه آزادی	مقدار t	سطح معناداری
مسؤولان شهرداری پذیرای خواسته‌ها و نیازهای شهروندان هستند.	۳۸۴	۳	۲,۰۱	۰,۵۷۸	۳۸۳	- ۱۳,۹۱	۰,۰۰۰
مسؤولان شهرداری به خواسته‌ها و نیازهای شهروندان پاسخ می‌دهند.	۳۸۴	۳	۲,۱۴	۰,۸۷۴	۳۸۳	- ۹,۴۶	۰,۰۰۰
شاخص مسؤولیت و پاسخ‌گویی	۳۸۴	۳	۲,۰۸	۰,۹۸۱	۳۸۳	- ۶,۰۷	۰,۰۰۰

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۱

با توجه به جدول شماره ۷ و با تأکید بر میزان t به دست آمده (۶,۰۷ -) که در سطح خطای ۰,۰۵ معنی‌دار است، بین میانگین واقعی و میانگین نظری تفاوت معنی‌داری وجود دارد. از آنجایی که میانگین واقعی به دست آمده کمتر از میانگین نظری است؛ بنابراین به سبب پذیرا نبودن مسؤولان شهرداری نسبت به خواسته‌ها و نیازهای شهروندان و نیز به سبب عدم پاسخ‌گویی مسؤولان شهرداری به خواسته‌ها و نیازهای شهروندان؛ شاخص مسؤولیت و پاسخ‌گویی در شهر شیراز در وضعیت مطلوبی قرار ندارد.

شاخص اجماع‌گرایی

برای بررسی شاخص اجماع‌گرایی دو سنجه به شرح زیر مطرح شده است:

- ✓ وجود هماهنگی بین نهادهای مختلف جهت هماهنگی و اداره بهتر شهر،
- ✓ وجود همکاری بین شهرداری و نهادهای دولتی با بخش خصوصی و نهادهای مردمی.

جهت سنجش میزان شاخص اجماع‌گرایی در شهر شیراز از آزمون تی تک نمونه‌ای استفاده شده است که نتایج آن در جدول شماره ۸ ارائه شده است.

جدول ۸- نتایج حاصل از آزمون تی تک نمونه‌ای در رابطه با شاخص اجماع‌گرایی در شهر شیراز

سنجه	تعداد	میانگین نظری	میانگین واقعی	انحراف معیار	درجه آزادی	مقدار t	سطح معناداری
وجود هماهنگی بین نهادهای مختلف جهت هماهنگی و اداره بهتر شهر	۳۸۴	۳	۱,۸۷	۰,۵۹۳	۳۸۳	- ۹,۳۲	۰,۰۰۰
وجود همکاری بین شهرداری و نهادهای دولتی با بخش خصوصی و نهادهای مردمی	۳۸۴	۳	۲,۶۷	۰,۴۱۴	۳۸۳	- ۱۶,۱۷	۰,۰۰۰
شاخص اجماع‌گرایی	۳۸۴	۳	۲,۲۷	۰,۸۶۳	۳۸۳	- ۵,۹۲	۰,۰۰۰

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۱

مدیریت شهری
فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۶۷ . تابستانی ۱۴۰۱
Urban managment
No.67 Summer 2022

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-05]

با توجه به جدول شماره ۸ و با تأکید بر میزان t به دست آمده (۵,۹۲ -) که در سطح خطای ۰,۰۵ معنی‌دار است، بین میانگین واقعی و میانگین نظری تفاوت معنی‌داری وجود دارد. از آنجایی که میانگین واقعی به دست آمده کمتر از میانگین نظری است؛ بنابراین به سبب عدم وجود هماهنگی بین نهادهای مختلف جهت هماهنگی و اداره بهتر شهر و نیز عدم وجود همکاری بین شهرداری و نهادهای دولتی با بخش خصوصی و نهادهای مردمی؛ شاخص اجماع‌گرایی در شهر شیراز در وضعیت مطلوبی قرار ندارد.

شاخص بینش راهبردی

جهت سنجش وضعیت شاخص بینش راهبردی در شهر شیراز از سه سنجه استفاده شده است که در ادامه ارائه شده است. ۱- در نظر گرفتن گروه‌های مردم توسط شهرداری در برنامه‌ریزی و اجرای طرح‌های توسعه شهری، ۲- آینده‌نگری در برنامه‌های شهرداری و شورای شهر برای بافت‌های شهری، ۳- در نظر گرفتن مشکلات چند سال آینده در طرح‌های انجام شده. جهت سنجش میزان شاخص بینش راهبردی در شهر شیراز از آزمون تی تک نمونه‌ای استفاده شده است که نتایج آن در جدول شماره ۹ ارائه شده است.

جدول ۹- نتایج حاصل از آزمون تی تک نمونه‌ای در رابطه با شاخص بینش راهبردی در شهر شیراز

سنجه	تعداد	میانگین نظری	میانگین واقعی	انحراف معیار	درجه آزادی	مقدار t	سطح معناداری
در نظر گرفتن گروه‌های مردم توسط شهرداری در برنامه‌ریزی و اجرای طرح‌های توسعه شهری	۳۸۴	۳	۱,۰۳	۰,۹۷۲	۳۸۳	- ۱۱,۲۴	۰,۰۰۰
آینده‌نگری در برنامه‌های شهرداری و شورای شهر برای بافت‌های شهری	۳۸۴	۳	۲,۰۵	۰,۷۲۴	۳۸۳	- ۸,۴۱	۰,۰۰۰
در نظر گرفتن مشکلات چند سال آینده در طرح‌های انجام شده	۳۸۴	۳	۱,۹۳	۰,۵۷۹	۳۸۳	- ۴,۹۷	۰,۰۰
شاخص بینش راهبردی	۳۸۴	۳	۱,۶۷	۰,۷۶۱	۳۸۳	- ۱۴,۴۸	۰,۰۰۰

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۱

با توجه به جدول شماره ۹ و با تأکید بر میزان t به دست آمده (۱۴,۴۸ -) که در سطح خطای ۰,۰۵ معنی‌دار است، بین میانگین واقعی و میانگین نظری تفاوت معنی‌داری وجود دارد. از آنجایی که میانگین واقعی به دست آمده کمتر از میانگین نظری است؛ بنابراین به سبب در نظر نگرفتن گروه‌های مردم توسط شهرداری در برنامه‌ریزی و اجرای طرح‌های توسعه شهری و عدم آینده‌نگری در برنامه‌های شهرداری و شورای شهر برای بافت‌های شهری و نیز در نظر نگرفتن مشکلات چند سال آینده در طرح‌های انجام شده در شهرداری شیراز؛ شاخص بینش راهبردی در شهر شیراز در وضعیت مطلوبی قرار ندارد.

اولویت‌بندی شاخص‌های حکمروایی خوب شهری در سازمان مدیریت شهری شیراز با استفاده از رگرسیون چند متغیره

همان‌طور که مشخص شده است شاخص‌های هشتگانه مشارکت، اثربخشی و کارایی، شفافیت، قانونمندی، پذیرا و پاسخ‌دهنده، مسؤولیت و پاسخ‌گویی، اجماع‌گرایی و بینش راهبردی، هرکدام تا حدودی بر میزان حکمرانی در مدیریت شهر شیراز اثرگذار بوده و هرکدام به تنهایی نمی‌توانند تأثیری منطقی و معقول بر حکمروایی خوب شهری داشته باشند. در حالی که می‌توان این‌گونه در نظر گرفت تأثیر هرکدام بر حکمروایی خوب در شهر شیراز نسبت به یکدیگر متفاوت بوده و برخی متغیرها بر برخی دیگر ارجحیت دارند. مطابق با مطالب پیش‌گفته شده، از روی ضریب رگرسیون استاندارد شده می‌توان شاخص‌ها را به گونه زیر (جدول شماره ۱۰) اولویت‌بندی کرد، یعنی هرکدام که ضریب رگرسیون استاندارد شده بیشتری داشته باشد، دارای اولویت بالاتری می‌باشد.

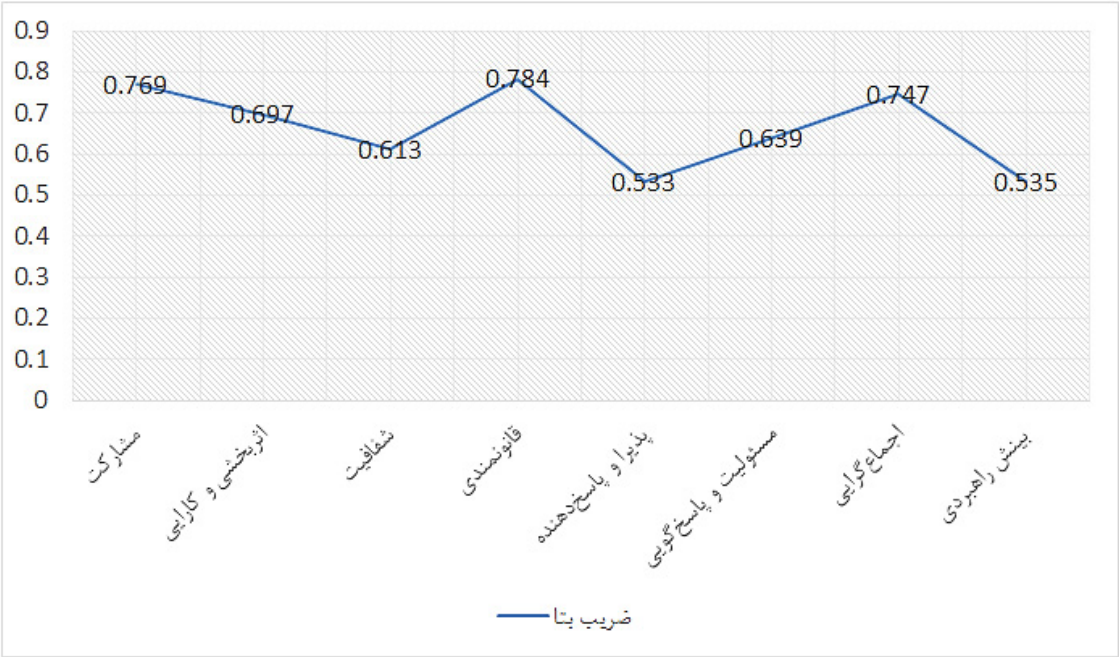
[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-05]

جدول ۱۰- اولویت‌بندی میزان تأثیرات شاخص‌های هشتگانه حکمروایی خوب شهری بر مدیریت شهر شیراز

ردیف	شاخص	میانگین	ضریب رگرسیون استاندارد شده	رتبه
۱	مشارکت	۲,۸۶	۰,۷۶۹	۲
۲	اثربخشی و کارایی	۲,۲۳	۰,۶۹۷	۴
۳	شفافیت	۱,۸۸	۰,۶۱۳	۶
۴	قانونمندی	۳,۲۰	۰,۷۸۴	۱
۵	پذیرا و پاسخ‌دهنده	۱,۶۵	۰,۵۳۳	۸
۶	مسؤولیت و پاسخ‌گویی	۲,۰۸	۰,۶۳۹	۵
۷	اجماع‌گرایی	۲,۲۷	۰,۷۴۷	۳
۸	بینش راهبردی	۱,۶۷	۰,۵۳۵	۷

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۱

نمودار ۱- اولویت‌بندی میزان تأثیرات شاخص‌های هشتگانه حکمروایی خوب شهری بر مدیریت شهر شیراز

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۱

آن چنانکه در جدول شماره ۱۰ و نمودار شماره ۱ مشخص شده است، ارجح‌ترین شاخصی که بر حکمروایی خوب شهری در سازمان مدیریت شهری شیراز می‌باشد، شاخص قانونمندی می‌باشد. شاخص‌های دیگر برحسب اولویت عبارتند از: مشارکت، اجماع‌گرایی، اثربخشی و کارایی، مسؤولیت و پاسخ‌گویی، شفافیت، بینش راهبردی، پذیرا و پاسخ‌دهنده.

نتیجه‌گیری

مدیریت شهری اثرگذاری زیادی بر عوامل دیگر در سازندگی شهرها دارد. هر فعالیتی که در شهر صورت می‌گیرد بدون وجود مدیریت سازمان‌یافته اجتناب‌ناپذیر بوده و آن مدیریت صحیح است که ابزارهای رسیدن به اهداف را مشخص کرده و فعالیت‌های مرتبط با اهداف را جهت‌دهی می‌کند. شرایط و محیط لازم برای موفقیت مدیریت شهری و تعالی آن، لازمه وجود تخصیص منابع کافی، یکپارچگی مدیریت در تصمیم‌سازی‌ها و تصمیم‌گیری‌ها، یکپارچگی میان سازمان‌های شهری مرتبط به مدیریت شهری، همچنین هماهنگی میان سازمان‌ها و نیز توان اجرایی آن‌ها

مدیریت شهری
فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۶۷ . تابستانی ۱۴۰۱
Urban managment
No.67 Summer 2022

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-05]

در طرح‌های توسعه شهری می‌باشد. در طی دهه‌های اخیر مفهوم حکمروایی وارد ادبیات مدیریت شهری شده است که بر اساس آن با دخیل شدن مردم در مسائل مربوط به سرنوشت و آینده‌شان در شهر و همچنین توجه به ذینفعان و میزان اثرگذاری آن‌ها در تصمیمات مدیریت شهری برای شهر؛ راهکارهای اثرگذاری بر موفقیت مدیریت شهری و رسیدن به تعالی را برای آن ارائه داده است. شاخص‌هایی مانند شفافیت، پاسخ‌گویی، مشارکت، اجماع‌گرایی و... مؤلفه‌هایی هستند که رعایت هرکدام از آن‌ها، مدیریت شهر را به هدف حکمروایی خوب شهری نایل می‌کند. با توجه به پژوهش انجام شده در شهر شیراز، حکمروایی شهری در وضعیت مناسبی قرار نداشته است؛ بنابراین در جهت پیشبرد مدیریت شهری به سوی یک حکمروایی خوب شهری در شیراز؛ می‌توان راهکارهای زیر را ارائه داد:

- ✓ نظرخواهی از شهروندان در فرایند و اجرای طرح‌های توسعه شهری
- ✓ بالا بردن میزان مسؤولیت‌پذیری شهروندان
- ✓ در نظر گرفتن منابع طبیعی و محیط‌زیست در اجرای طرح‌ها و ارائه خدمات از سوی شهرداری
- ✓ منطقی کردن مدت زمان اجرای طرح‌ها
- ✓ پایین آوردن هزینه‌های اجرای طرح‌ها
- ✓ ارتقاء میزان رضایت شهروندان از خدمات ارائه شده توسط سازمان‌های مدیریت شهری
- ✓ اطلاع‌رسانی به شهروندان درباره کارهای عمرانی و رفاهی بافت‌های شهری
- ✓ اطلاع‌رسانی به عموم مردم درباره جزئیات و هزینه‌های طرح‌ها و برنامه‌های توسعه شهری
- ✓ دسترسی شهروندان به اطلاعات شهری و شفاف‌سازی در مورد مسؤولیت‌ها، نظارت‌ها، قراردادها و مناقصه‌ها

منابع

۱. آخوندی، عباس. برک‌پور، ناصر (۱۳۸۹)، راهبردهای استقرار نظام حکمروایی در منطقه کلان‌شهری تهران، راهبرد، شماره ۵۷، سال نوزدهم، صص ۳۲۴ – ۲۹۷.

۲. آدینه‌وند، علی‌اصغر. حاجی‌زاده، مریم. قدمی، مصطفی (۱۳۹۲)، بررسی عملکرد شهرداری در چارچوب حکمرانی خوب شهری، نمونه موردی شهر بابلسر، فصلنامه مدیریت شهری، شماره ۳۱.

۳. ابراهیم‌زاده، عیسی. اسدیان، مرتضی (۱۳۹۲)، تحلیل و ارزیابی میزان تحقق‌پذیری حکمروایی خوب شهری در ایران، موردشناسی: شهر کاشمر، جغرافیا و آمایش شهری – منطقه‌ای، شماره ۶

۴. افروغ، عماد (۱۳۷۷)، فضا و نابرابری اجتماعی، انتشارات دانشگاه تربیت مدرس.

۵. اکبرزاده، فرحناز. موسی‌زاده، حسین. خداداد، مهدی. موسی‌زاده، حسن (۱۳۹۷)، بررسی عملکرد مدیریت شهری گرگان با رویکرد حکمروایی خوب شهری، جغرافیا و روابط انسانی، دوره ۱، شماره ۲، صص ۱۵۳-۱۳۹.

۶. برک‌پور، ناصر. اسدی، ایرج (۱۳۸۸)، مدیریت و حکمرانی شهری، شهرداری‌ها، چاپ سوم، تهران.

۷. تابعی، نادر. کریمی، آرام. مرادی، ثروتا... (۱۳۹۶)، توسعه پایدار محله‌ای در چارچوب حکمروایی خوب شهری (موردمطالعه: محلات شش شهرداری تهران)، فصلنامه علمی – پژوهشی جغرافیا و مطالعات محیطی، دانشگاه آزاد نجف‌آباد، دوره ۶، شماره ۲۲، صص ۳۶-۲۱.

۸. تقوایی، علی‌اکبر. تاجدار، رسول (۱۳۸۸)، درآمدی بر حکمروایی خوب شهری در رویکرد تحلیلی، فصلنامه مدیریت شهری، شماره ۲۳.

۹. رهنمایی، محمدتقی. کشاورز، مهناز (۱۳۸۹)، بررسی الگوی حکمروایی خوب و نقش دولت در مدیریت و اداره امور شهرها در ایران، جغرافیا و برنامه‌ریزی منطقه‌ای (دو فصلنامه)، سال اول، شماره اول، صص ۵۵-۲۳.

۱۰. زندیه، الناز (۱۳۹۵)، بررسی عملکرد شهرداری‌ها در چارچوب رویکرد حکمروایی خوب شهری، نمونه موردی: شهرداری ملایر، فصلنامه آمایش محیط، دانشگاه آزاد ملایر، دوره ۱۰، شماره ۳۹، صص ۷۶-۶۰.

۱۱. شریفیان ثانی، مریم (۱۳۸۰)، سرمایه اجتماعی، مفاهیم اصلی و چارچوب نظری. فصلنامه علمی پژوهشی مددکاری اجتماعی، شماره ۸، تهران: دانشگاه علوم بهزیستی.

۱۲. شمس، مجید. هاشمی بیستونی، محمودرضا (۱۳۹۸)، اولویت‌بندی شاخص‌های حکمروایی خوب شهری از دیدگاه شهروندان در شهر بیستون، فصلنامه جغرافیا و مطالعات محیطی، سال هشتم، شماره بیست و نه، صص ۹۲-۸۱.

۱۳. صرافی، مظفر (۱۳۸۰)، ابر مسئله شهری ایران و نقش برنامه‌ریزان شهری، فصلنامه معماری و شهرسازی، شماره ۶۲-۶۳.

۱۴. علی‌زاده، هادی. نعمتی، مرتضی. رضایی جعفری، کامران (۱۳۹۴)، تحلیلی بر معیارهای حکمروایی خوب شهری با استفاده از روش تحلیل سلسله‌مراتبی فازی، مطالعات و پژوهش‌های شهری منطقه‌ای، سال ششم، شماره ۲۴.

۱۵. غلامی، محمد. شیبانی، امین عیسی. صفرعلی‌زاده، اسماعیل. حسین زاده، رباب (۱۳۹۶)، اولویت‌بندی مؤلفه‌های حکمروایی شایسته شهری از دیدگاه فعالان بخش مدیریت شهری، (موردمطالعه: شهر بوکان)، فصلنامه جغرافیا (برنامه‌ریزی منطقه‌ای)، دوره ۲۸، شماره ۱.

۱۶. مقیمی، محمد (۱۳۸۲)، اداره امور حکومت‌های محلی، انتشارات سمت، تهران.

۱۷. مه‌دری، احمد. خیرخواهان، جعفر (۱۳۸۳)، حکمرانی خوب؛ بنیان توسعه، دفتر بررسی‌های اقتصادی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، چاپ اول: تهران.

۱۸. نادری چکنی، زهرا (۱۳۹۳)، تحلیل و ارزیابی میزان تحقق‌پذیری حکمروایی خوب شهری در شهر خرم‌آباد، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید چمران، اهواز

۱۹. هاشمی، سیدعلی، راه نجات، میترا، شریف‌زاده، فتاح، سعدی،

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-05]

A systematic literature review, Cities,5
33. Taylor P. (2000): "UNCHS (Habitat) – the Global Campaign for Good Urban Governance", Environment and Urbanization, Vol. 12., No. 1. April.
34. Vansant, J. (2001), Cooperation for Good Governance. July. Terry Sanford Institute of public policy.

Problem statement:

The growing population of the city, which is considered as one of the biggest challenges of the 21st century (Bouwmeester and Hartmann, 2021: 1), issues and problems of urban society such as poor quality of life, poverty, unemployment, disease, food insecurity, informal housing Environmental degradation has made inadequate access to basic services such as water, education and health services, etc., more diverse and complex (Satterthwaite et al, 2020: 143; Purwar et al, 2020: 2); Economic and social inequality has emerged as a symbol of many major cities in the world, especially in developing countries (Sharma et al, 2020: 1918). However, in dealing with these problems, national and local governments of developing countries are not very efficient (Hosseini, 2016: 44) and urban management is not clearly able to cover today's issues and problems (Poorahmad et al, 2018: 498) Also, in recent decades, the direction of political and social developments in the developed countries of the West has moved towards a sharp reduction in the role of the government and a review of its functions and functions. New political and social theories, such as the theory of the "responsibility of the state" (Anthony Giddens), the theory of the "crisis of state legitimacy" (Jürgen Habermas) and the "minimal state" (Robert Nazik) and the theory of the "urban regime" (Alkin and Stone) Although they have been presented from different perspectives, but their emphasis is all on reducing the role of government and increasing the role of non-governmental institutions in the management of social life and territorial and urban management (Rahnamaei and Keshavarz, 1389: 25). In important international organizations such as the United Nations Development Program, the World Bank, the United Nations Housing Program, etc., good governance is mentioned as one of the four characteristics of a "sustainable city". The perception and inference of international organizations and institutions of good urban governance is in line with the operational experience of the United Nations Housing Program in the last two decades. Accordingly, the main issue of moving towards proper urban governance will be to reach the "extroverted city". In an extroverted city, regardless of wealth, gender, religion, race and age, one deserves a constructive and positive participation in the opportunities available in the city. In recent years, we have witnessed examples of practical experiences to achieve optimal urban management in cities such as Dar es Salaam, Dubai, Manchester, Shenyang and Chattoga (Teylor, 2000: 41). In general, one of the new phenomena

محمدرضا (۱۳۹۹) نسبت سنجی حکمروایی خوب و شهرهوشمند (مطالعه موردی:شهر تهران)، فصلنامه راهبرد-فرهنگی، سال نهم، شماره سی و چهارم
20. Ahlers, D, Gohari, S, Nielsen, B, Junker E(2020) The Governance Approach of Smart City Initiatives .Evidence from Trondheim Bergen Bodo, infrastructures,5,31
21. Bouwmeester, J and Hartmann, T (2021), Unraveling the self-made city: The spatial impact of informal real estate markets in informal settlements, Cities, 108, 102966, pp: 1-8. https://doi.org/10.1016/j.cities.2020.102966.
22. Brenener, Nile, (2003), Metropolitan institutional reform and reclosing of state space in contemporary Western Europe, European urban and regional studies.
23. Kioesheng.(2010): yap Good Urban Governancein Southeast Asia،SAGE Publications،Environment and Urbanization.
24. McCarney, P. Halfani, M. Rodriquez, A. (1995). Towards an understanding of governance: the emergence of an idea and its implications for urban research in developing countries. in Stren, R. Kjellberg, B. (Eds).Perspectives on the City. Centre for Urban and Community Studies, University of Toronto, Toronto, pp.91-142.The draft Vancouver declaration
25. Mc Gill, R. (2016): Integrated Urban planning and governance: Is there a Barcelona model. International Planning Studies, 11(1), 35-42
26. Meethen, Dijk. (2017): Managing Cities in Developing Countries: The Theory and Practice of Urban Management. Edward Elgar Publishing.
27. Meyer, N and Auriacombe, C (2019), Good Urban Governance and City Resilience: An Afrocentric Approach to Sustainable Development, Sustainability 2019, 11, 5514; doi:10.3390/su11195514
28. Poorahmad, A., Piri, E., Mohammadi, Y., Parsa, SH., & Heydari, S. (2018). Good Urban Governance in Urban Neighborhoods (Case Study: Marivan City). Urban Economics and Management, 6(4(24)), 497-514.
29. Rotmans, J., & Van Asslt, M. (2015), Policies and Innovations in Developing Countries. Westport: Greenwood Praeger Press. (NIUA).
30. Satterthwaite, D., Archer, D., Colenbrander, S., Dodman, D., Hardoy, J., Mitlin, D and Patel, S (2020), Building Resilience to Climate Change in Informal Settlements, One Earth Review, One Earth 2, February 21, pp: 143-156. http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/.
31. Sharma, A., Tiwari, G and Rao, K.R (2020), Identifying mixed use indicators for including informal settlements as a distinct land use: Case study of Delhi, Transportation Research Procedia, 48: 1918–1930.
32. Sigfrid, R, W(2021)The governance of smart cities:

مدیریت شهری
فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۶۷ . تابستانی ۱۴۰۱

Urban managment
No.67 Summer 2022

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-05]

the theory of urban regime (Rahnamaei and Keshavarz, 1389: 26). Therefore, in this study, an attempt is made to examine the performance of Shiraz urban management based on the indicators of good urban governance.

Research Methods:

Research method In a scientific research is the method of discovering problems in which the main role is played. It is even more important than the subject that is discovered. The validity of the results of any research is largely affected by the method chosen for the research and the choice of this method depends on factors such as the nature of the objectives, research hypotheses, research facilities and the like. Choosing a research method is an important part of any research work. The choice of research method depends on the subject, goals, hypotheses formulated and ethical and human considerations regarding the subject of research and the scope of executive possibilities. In general, research methods are divided according to various criteria. But research is usually divided according to purpose, extent and degree of control, and data collection methods. Scientific research is divided according to the purpose of the research into three categories: basic research, applied research, research and development. They are divided into three categories according to the method of data collection: library research, field research and laboratory research, as well as descriptive and experimental research based on the degree of supervision and control. The present research is of applied type and is descriptive-analytical in terms of method. In this research, it has been tried to measure the performance of Shiraz city management with a good urban governance approach. Accordingly, a questionnaire with a Likert scale has been distributed among citizens and city managers in order to achieve the research goal. The sample size is calculated based on Cochran's formula equal to 384 people. SPSS software and one-sample t-test as well as multivariate regression model were used to analyze the data and measure the relationships between the indicators.

Analysis of research findings:

Studies have shown that there is a collective agreement at the level of international institutions and organizations, as well as experts on the indicators of governance. Therefore, in this study, an attempt has been made to study the performance of urban management in Shiraz with a good urban governance approach; Use indicators of participation, effectiveness and efficiency, transparency, legitimacy, receptive and accountable, responsibility and accountability, consensus and strategic vision. Thus, each of these indicators has been measured according to the purpose of research in Shiraz

Conclusion:

Urban management has a great impact on other factors in the construction of cities. Every activity that takes place in the city is inevitable without organized management, and it is proper management that identifies the means to achieve the goals and directs the activities related to the goals. Necessary conditions and environment for the success of urban management and its excellence, the need of the twentieth century and recent decades is the trend of urbanization and population growth and physical development of urban areas. This trend in developing countries (including Iran) has always faced many problems that have had many negative consequences. Serious threat to environmental quality, increasing urban poverty and the formation of suburban areas, lack of infrastructure and urban services such as water supply and housing supply, economic, social inequalities and many other issues in developing countries due to high rates Population growth in urban areas has occurred more acutely (Movahed et al., 2014: 148). The concepts of citizenship and good governance have been introduced in the country for several years. However, there was no suitable basis for implementing the principles of good governance (ie, delegating some powers to the local level, either by the government or the people) (Moghimi, 2003: 25). The extent and complexity of urban issues and the increasing growth and development of cities have made managing urban affairs a difficult task. In addition to issues such as environment, transportation, safety and urban planning, one of the important factors that has an increasing and decisive effect on urban constructive factors is urban management (Akbarzadeh et al., 1397: 140). If the city is to be considered as an organization, it needs to be headed by an element for future planning and management of current affairs. This element can be called city management (Sarafi and Abdollahi, 2008: 121). On the other hand, with the introduction of good urban governance approach in urban management during the last decade, the impact of all influential urban elements on city management with all mechanisms that move towards the excellence of the city and citizens has been seriously emphasized. In fact, good urban governance is a different way in which individuals, institutions and the private and public sectors manage and plan for the common affairs of the city (Vansant, 2001: 5). Today, urban management can affect the sustainability of urban areas and neighborhoods. At present, the approach that is introduced as the most effective, least costly and most sustainable method of urban management practices is "good urban governance" (Tabei et al., 2017: 21). Thus, developing societies, including Iran, are forced to use the model of good governance to solve problems and issues of management and administration of urban affairs. Governance is the exercise of political and economic power and the administration and management of a country's affairs at all levels. This governance includes mechanisms, processes and institutions through which citizens and various groups, while expressing their interests, moderate their differences and reach an agreement and act in accordance with their legal rights and obligations. ¬کنند¬. The concept of governance in its simplest definition is: the decision-making process and the process by which decisions are implemented. In good governance, three types of institutions, namely the government, civil society and the private sector, work together. These three types of institutions are the same institutions that are analyzed in

مدیریت شهری
فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۶۷. تابستانی ۱۴۰۱
Urban managment
No.67 Summer 2022

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-05]

for adequate resource allocation, management integration in decision-making and decision-making, integration between urban organizations related to urban management, as well as coordination between organizations And also their executive power in urban development plans. In recent decades, the concept of governance has entered the urban management literature, according to which with the involvement of people in issues related to their fate and future in the city, as well as the attention of stakeholders and their impact on urban management decisions for the city ; Provides solutions to influence the success of urban management and achieve excellence for it. Indicators such as transparency, accountability, participation, consensus, etc. are components that observe each of them, the city management achieves the goal of good urban governance. According to research conducted in the city of Shiraz, urban governance is not in a good position. Therefore, in order to advance urban management towards a good urban governance in Shiraz; The following solutions can be offered:

- o Consulting citizens in the process and implementation of urban development plans
- o Increasing the level of responsibility of citizens
- o Considering natural resources and the environment in the implementation of projects and the provision of services by the municipality
- o Rationalize the duration of projects
- o Reduce project implementation costs
- o Improving the level of citizens' satisfaction with the services provided by urban management organizations
- o Informing citizens about the civil works and welfare of urban structures o Informing the public about the details and costs of urban development plans and programs
- o Citizens' access to urban information and transparency about responsibilities, oversight, contracts and tenders

References

1.Akhondi, Abbas.Barkupour, Nasser (2010), Strategies for Establishing a Governance System in the Tehran Metropolitan Area, Strategy, No. 57, Year 19, pp. 324-297

2. Adinehvand, Ali Asghar. Hajizadeh, Maryam. Ghadami, Mostafa (2013), A Study of Municipal Performance in the Framework of Good Urban Governance, Case Study of Babolsar, Quarterly Journal of Urban Management, No. 31.

3. Ibrahimzadeh, Isa, Asadian, Morteza (2013), Analysis and Evaluation of the Feasibility of Good Urban Governance in Iran, Case Study: Kashmar City, Geography and Urban Planning - Regional, No. 6.

4. Afrough, Emad (1998), Space and Social Inequality, TarbiatModares University Press.

5. Akbarzadeh, Farahnaz. Musa Zadeh, Hussein. Khodadad, Mehdi Musazadeh, Hassan (1397), A Study of Gorgan Urban Management Performance with Good Urban Governance Approach, Geography and Human Relations, Volume 1, Number 2, pp. 153-139.

6. Berkupur, Nasser. Asadi, Iraj (2009), Urban Management and Governance, Municipalities, Third Edition, Tehran.

7. Tabai, Nader. Karimi, Aram. Moradi, Wealth (2017), Sustainable Neighborhood Development in the Framework of Good Urban Governance (Case Study: Tehran's Six Municipalities), Journal of Geography and Environmental Studies, Najafabad Azad University, Volume 6, No. 22, pp. 36-21.

8. Taghvai, Ali Akbar. Tajdar, Rasoul (2009), An Introduction to Good Urban Governance in the Analytical Approach, Quarterly Journal of Urban Management, No. 23.

9. Rahnamaei, Mohammad Taghi. Keshavarz, Mahnaz (2010), A Study of Good Governance Pattern and the Role of Government in the Management and Administration of Urban Affairs in Iran, Geography and Regional Planning (Bi-Quarterly), First Year, First Issue, pp. 23-25.

10. Zandieh, Elnaz (2016), A Survey of Municipalities' Performance in the Framework of Good Urban Governance Approach, Case Study: Malayer Municipality, Environmental Management Quarterly, Malayer Azad University, Volume 10, Number 39, pp. 76-60.

11. SharifianThani, Maryam (2001), Social Capital, Main Concepts and Theoretical Framework. Social Work Quarterly, No. 8, Tehran: University of Social Welfare Sciences.

12. Shams, Majid. HashemiBistoni, Mahmoud Reza (1398), Prioritizing the indicators of good urban governance from the perspective of citizens in Bistoon, Quarterly Journal of Geography and Environmental Studies, Year 8, Number 29, pp. 92-81.

13. Sarrafi, Mozafar (2001), The Urban Problem of Iran and the Role of Urban Planners, Quarterly Journal of Architecture and Urban Planning, No. 62-63.

14. Alizadeh, Hadi. Nemati, MortezaRezaeiJafari, Kamran (2015), An Analysis of the Criteria of Good Urban Governance Using Fuzzy Hierarchical Analysis Method, ¬ Regional Urban Studies and Research, Year 6, No. 24.

15.Mohammad Ghlami‹. Sheibani, Amin Isa.Esmail Safar Alizadeh‹. Hosseinzadeh, Rabab (2017), Prioritizing the Components of Good Urban Governance from the Perspective of Urban Management Activists, (Case Study: Buchan City), Geography Quarterly (Regional Planning), Volume 28, Number 1.

16. Moghimi, Mohammad (2003), Department of Local Government Affairs, Samat Publications, Tehran.

17. Midri, Ahmad. Khairkhahan, Jafar (1383), Good Governance; Foundation for Development, Office of Economic Studies, Research Center of the Islamic Consultative Assembly, First Edition: Tehran.

18. NaderiChekni, Zahra (2014), Analysis and Evaluation of the Feasibility of Good Urban Governance in Khorramabad, M.Sc. Thesis, ShahidChamran University, Ahvaz

19.Hashemi, Seyed Ali, Rah-e Nejat, Mitra, Sharifzadeh, Fattah, Saadi, Mohammad Reza (1399) The Ratio of Good and Smart Governance (Case Study: Tehran), Strategy-Cultural Quarterly, Ninth Year, No. 34

مدیریت شهری

فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۶۷ . تابستانی ۱۴۰۱

Urban managment
No.67 Summer 2022

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-05]